

ERDÉLYI FIATALOK

ROMÁNIAI · MAGYAR · FŐISKOLÁS · LAP
SZERKESZTI · LÁSZLÓ · DEZSŐ ·

IV. évf. 1933.   II. Negyed.   Nyári szám.

FŐMUNKATARSOK: Balázs Ferenc, Bíró Sándor, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, Dr. Jancsó Béla, dr. Jancsó Elemér, László Dezső, László Ferenc, dr. Parády Kálmán, Pálffy Karoly, dr. Szilágyi Olivér, Tonk Emil, Váró György, Vita Zsigmond.

TECHNIKAI SZERKESZTŐ: Fogarasi Géza.

KIADÓHIVATALI TITKÁR: László Zoltán.

TARTALOM:

<i>László Dezső: Az elsodort falu</i>	37
<i>Balázs Ferenc: A Hurkajuki Társaság utat mutat</i>	41
<i>Dr. Jancsó Béla: Gusti professzor és tanítványainak falu- munkája</i>	46
<i>Baczó Gábor: A falu-munka mérlege</i> ..	50
<i>Váró György: A falumunka jövőbeli feladatai</i>	53
<i>Kérdőív a falutanulmányozáshoz</i>	55
<i>Szabó Lajos: Járai István 1884—1933</i>	57
<i>Szemle</i>	59
<i>Csillámok a homokban</i>	63
<i>Dr. Parádi Kálmán: A diáksegélyezés újabb lehetősége</i>	66
<i>Egyesületi Élet</i>	67

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Str. Kogălniceanu (Farkas-u) 7. Székely Társaság helyisége. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

Bukaresti tudósító: Dóczy Zoltán București II. Str. Sf. Voivozi 50.

Lapunk kolozsvári megbízottai:

Ref. Kollégium: Miklós András. Ref. Theológia: Sipos Kálmán. Unit. Kollégium: Márk Ferenc, Ref. Szeretetház: Kóréh Rózsika. Marianum: Kóri Manta. Unit. Ieányotthon: Bedő Boriska.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei, Magyarországon; főiskolásoknak félévre 4, másoknak 7 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehszlovák korona, Jugoszláviában egész évre; 70 dinár.

Magyarországi főbizományos: „Studium“ könyvesbolt, Budapest, Múzeum-körút Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekszámla: 4041.

Nyomta a „Gloria“ könyvnyomdai műintézet Cluj, Str. Univ. 8. Telef. 4-70.

Az elsodort falu

Ez a cikk Szabó Dezső 1919. május 23-án megjelent regényéről szól.

Néhányan bizonyára lesznek, akik hallatlan vakmerőségnek fogják tekinteni ezt az írást, de mégtöbben lesznek, akik lesajnálják naívságomat, mellyel *ma* akarom a figyelmet Szabó Dezső regényére ráirányítani. A két és félesztendős csend után, amiből „csak” Megered az eső, Karácsony Kolozsvárt és Feltámadás Makucskán volt egy-egy, nekem keserves, szomorú kiáltás, másoknak egy-egy elvetélt írás, ismét szabódezsősködni igazán nem lehet komoly dolog. Ugye megmondottuk, hogy vakvágányon tolat az Erdélyi Fiatalok, fognak gaudeálni sokan. Óh, ezek az időből kiesett szegény emberek! Nincs miről írjanak, nincs mivel eltereljék a figyelmet a mai égető kérdések felől, hát írnak Az elsodort faluról. Szabó Dezső egy volt állomása az ifjuság haladásának. Ideológiája régen túlhaladott már. Azok, akik egykor mellette állottak, már mind nihilizmusba süllyedtek, vagy habzsoló naturalizmusukkal mind Moszkvát imádják. A mai egészséges, biztos világnézetű fiataloknak ő már senki. Nem is díszít, csak egy oszladozó hulla a magyar történelem útszélén.

Akik így gondolkoznak, azokkal nem vitázom. Ezek állanak. De vigyázzanak, mert természetlenül esnek el a jövő nagy csatáján.

Én azoknak írok, akik fiatalságuk nagy jussát, a szabadságot még nem vetélték el, akik szoktak a saját fejükkel gondolkozni és a saját szívükkal magyarul érezni. Remélem, hogy minden természetlensége dacára is hordoz még ilyen leányokat és fiukat az erdélyi ifjuság sokak örömeire megfeneklett gályája. Írok pedig azért, mert az irodalomtanítással megfertőzött és az élő irodalom emlíoihez hozzá nem vezetett legjobb hizsemű emberek közül sokan az új irodalmat és abban különösen ezt a regényt nem tudják igazán olvasni.

Valahol egy érettségizett leány előtt Szabó Dezső óriási nemzeti jelentőségéről beszéltem. — Ugy-e az a Szabó Dezső, akiről maga beszél, nem az, aki Az elsodort falut írta? — meredt élem a naív kérdés. — Pontosan az. Válaszoltam. Lehetetlen, én magát eddig komoly keresztény embernek tartottam, hogy méltathatja olyan nagyra annak küldetését, aki ilyen erkölcstelen regényt írt? — jött nekem a világ egyik legjöhizseműbb hüledezése.

Vidéki paróchiára nyitok be késő este. A lelkész egészen bele-

mélyedve olvassa Az elsodort falut. Öröm szalad végig egész valómon. Amikor az olvasó szeme rám tapad, siet megjegyezni: Anynyit hallottam róla, hát kezembe vettem s végig kínozzom magamat ezen a „piszkon“.

Szerintem nem a regény hibás abban, hogy nem tudják olvasni, mert ez a regény nem lehet más, mint amilyen, hanem az olvasó, aki nem tudja olvasni.

A napokban harmadszor olvastam végig. Kritikus szemmel néztem, úgy, mint egy egészen új, most megjelent könyvet. Legelső ösztönös benyomásom az volt, hogy ma sokkal aktuálisabb írás, mint valaha. Ami 1919-ben ijesztő prófécia volt, máta alaposan bekövetkezett.

Előttünk áll a teljesen magára maradt falu. Mai elsodrottságához képest Szabó Dezső vaskos festménye is csak enyhe vázlat. Ma már olyan rúttul ki van szipolyozva a falu, hogy további kiszákmányolásra senki sem tartja érdemesnek. A magyar falu elsodródása matematikai pontossággal hozta magával az egész magyarság ijesztő megdermedését.

Kemény ítéletet mond a falusi magyar intelligencia felett. Valóban ítéletet mond: akik felhorkantak miatta, azokat telibe találta, de volt, akiket ez az ítélet felmentett, s akiket ez az ítélet mentett fel, azok aztán valóban erősek. Milyen világosan igaz, hogy ahol voltak a falunak szolgáló vezetői, akik nem szép csengésű hazafias és papias szavakkal, de tettekkel állottak őrt a falu felett, ott a falu ma sem elsodort falu, sem gazdaságilag, sem lelkiileg.

A pesti modern intelligenciával is találkozunk. Nagy élményeket keres a faluban, de csak unalmas önmagával találkozik ott is, a falu nem nyitja meg előtte keblét. A modern emberben meg van az ösztönös falu felé fordulás, de a falu nagyobb élet, hogy sem egy-egy városi ember beidegzett világnézete kulcsával meg lehetne titkait tární.

Szabó Dezső falu-regénye ott válik el minden más faluról szóló regénytől és itt még a Móricz Zsigmond írásai sem képeznek kivételt, hogy egyetlen alanya van s ez az alany maga a falu. Ennek a roppant alannak pedig akkora mondatot kellett csinální, hogy abba egész Magyarország s rajta kívül még az egész emberi életből is egy jókora darab beleférjen. Egyetlen magyar regényben sincs olyan széles megmutatás, mint Az elsodort faluban. A falu roppant jelentőségének ez a teljes megmutatása nem csak irodalmi siker, hanem a valóságnak egy ma százszázalékig igazolt ténye. Nincs a magyar életnek egyetlen ténye, ami közömbös volna a falura nézve, de nincs a falunak egyetlen életnyilvánulása, ami ne hatna ki az egész magyar életre.

Szabó Dezső regényére azért kellett olyan nagyon felfigyelní, mert az általános magyar falut egy nagyon is reális magyar faluban tudta megmutatní. Ez alatt a reálitás alatt nemcsak azt értem, hogy megvan a regény szuggesztív ereje, hanem sokkal inkább azt, hogy kényszerítő erővel döbrent rá a tényre: itt mi magunkról van szó. Háromszék-vármegye egyik faluja, a mi ismerőseink faluja beteg. A regénynek erre a sajátságára szokták az irány-, vagy kulcs-

regénység vádját rákiáltani. Én a regény egyik főerejét éppen ebben az önmagunkkal szembeállító, kényszerítő erejében látom. Páratlan művészi volta abban a plaszticitásban van, hogy az egyesben az egészet s az egészben az egyest minden bántó erőltettség nélkül tudja megmutatni.

Erre a teljesítményre csak azok képesek, akik a valóságos élettel valóságos kapcsolatban vannak, akik tehát egészségesek.

Valaki a minapában azt mondotta, hogy Szabó Dezső minden alakja dekadens és destruktív. Ez a megállapítás egy optikai csalódás. Onnan származik, hogy nem azt a pontot választottuk ki a regény szemléletére, ahonnan annak teljes értelme omlik elénk.

Szabó Dezső könyveinek olvasása közben úgy érezzük, hogy egy hatalmas sodrású erő áramlik az általa megmutatott élet alatt. Ez a szüntelen feltörni akaró áradat alólról kimossa azoknak az alakoknak a fundamentumát, akik gyengék és elvetésre ítélték. Ez az egészséges kiválasztás mindennél természetesebb folyamata. A „dekadenseknek“ és „destruktívoknak“ nála egy másik típusa is felfedezhető, ezek azok, akikben az erő nem tud azzá lenni, amivé lennie kellene. A kegyetlen környezet, az öröklött beidegzések miatt egy-egy nagy élet nem tud állandó kapcsolatot teremteni a mélyben rohanó erővel. A magyarnak végtelen sok egyéni képessége van, hatalmas erő akarja szüntelen karjaira venni, ő a képesség és ő az azt mozgítani képes erő, de nincs egészséges kapcsolat a kettő között. A villanykörte és a villamos áram között nincs kipróbált, biztos vezeték. Néha ijesztő fénnel izzik ki a körte, csodálatos világosságot szór ki az éjszakába. De csakhamar ijesztő lobbanással huny ki a fény, elszakad az erőteleppel való összeköttetés. A magyar termő erőt viszont más jobban szervezett népek éppen erősebb, alkalmasabb szervezeti hálózatuk révén a maguk javára használják ki. A magyar zseni, akár férfi, akár nő, elhull, önmagába roskad, mert elmarják a nagy, erős tömegek elől, mert a magyarság nincs egy élő organizmusba megszervezve. Hatalmas erői másnak teremnek kenyeret, vért és életet. Ezt a szomorú örök magyar tragédiát az elsodort falu alakjai olyan építő erővel kiáltják felénk, mint egyetlen más magyar írás sem.

A regény tehát egy nagyon gyakorlati igazságot, helyesebben követelményt hoz: a magyarságot az élet érdekében, mint magyarságot kell úgy megszervezni, hogy abban a szervezetben paraszt és ur, szellemmel és kézzel dolgozó, tehetség és zseni éppen a maga helyét találja meg az egész minden irányú létérdeke szolgálatában. Erre a szervezetre azért van szükség, mert itt a magyar őserő másnak szolgáltat energiát, mert itt a szervezet híjján a magyar őserő önmagát emésztí meg s a magyar tömegek magyar vezető nélkül maradnak. Minden fajnak szabad volt megszerveződnie, csak a magyarnak nem. Ezen a ponton még ma is aggodalommal néznek Szabó Dezsőre. Aki ezt a regényt értelmesen elolvasta, az legalább tizszer olvashatta ki belőle aláhuzottan, hogy itt önmagunk védelme érdekében van szó erről a faji alapon való szervezkedésről, azt kell csinálnunk, amit egyetlen nép sem hagyott abba, de amit mi tagkeblű liberálisunkban olyan könnyedén elmulasztottunk. Faj

alatt a magyar küldetést vállalók sorsközösségét érti. Itt tehát nem támadó, sovíniszta nacionalizmusról és nem is névelemzésről, vagy vérvizsgálatról van szó.

Ezt az egyetlen életlehetőséget Szabó Dezső nem tartja lehetetlennek. Ezért nem dekadens és halálszagú ez a könyv. Akiben van életcsíra, abban hatalmas erővel markolja fel és veti el abba a termőföldbe, melyet ez a regény szánt fel minden egészséges olvasójában. Akiben nem tudja az élet egészséges ingerét, az élet iránti jóérvényt felébreszteni, az maga dekadens, elhulló élet és akiben csak animális csiklandásokat támaszt, az perverz és elvetélt figura.

A tépelődő, a nemzet hullását a maga elhullásában sorsszerűen kiabrázó zseninek el kellett hullania. Hullásának vakítóan felsikoltó fényében magunkat kell meglátnunk. Az új magyar génusz, Bőjthe János az alkotó tettek, a törhetetlen akarat egészséges embere. Farkas Miklós után felséges csere. Az elbukó és az újra éledő magyarság két világitó végletben való felmutatása. Az egyik tépelődés az élet döbbenő tényei felett, a másik az élet természetes ösgyakorlata. Juditnak el kell sodrodnia, de Mária egészséges rátalálás az élet ósáramára. János és Mária nagyhúsúsága a megtalált önerő és öntudat hódító megragadása és megéreztetése. Igazán kell nekünk ez a két hatalmas élet, a fizikai erőnek ez a két erőteljes áramasztó sarka. Ha *fizikailag* vannak is erőknek rajzolja, ők az egész magyar mívolt életet sugalló élő szimbólumai. Ma a magyarság éppen azért olyan csenevész és nyomorék, mert nincsenek célt és életet mutató szimbólumai. Ma a magyar szimbólumok ha nem is kripta-, de minden esetre kissé muzeum-szaguak. Toldi Miklós sem valószerűbb, vagy „erkölcsösebb“ alak, mint Bőjthe János s mégis magyar és mégis élő szimbólum, ma Az elsodort falu után inkább, mint harminc évvel ezelőtt.

Ez a regény Erdélyről szól. Talán nem a történelem véletlen szeszélye, hogy az egész Magyarország utolsó kiáltása volt éppen abban a percben, amikor Erdélyt kiragadták karjai közül. Erdélyben van annyi magyar tehetség és van annyi magyar erő, hogy e két nagyhatalom egymásra találása meg tudja cáfolni a regény minden felénk kiáltó vádját és az új Erdély életet tud sugározni az egész szétszakított magyarság felé.

Kolozsvár, 1933. június 2.

László Dezső

Kedves Olvasónk!

Lapunk VI-ik évfolyama első számának elfogadása Önre kötelezettséget ró. Ne feledje el, még a mai postával beküldeni ez évi előfizetési díját s esetleges hátrálékát. Önzetlen munkánkat ingyen végezzük, de nem áll módunkban lapunkat is ingyen küldeni Önnek. Bizalommal várjuk pénzküldeményét.

A Hurkajuki Társaság utat mutat

A világon sok érdekes földdarab található s ezek között nem utolsó helyen áll az a néha veteményes, néha káposztás, néha pedig kenderes földnek nevezett terület, amely Mészkö-község határában, Torda városától mintegy tíz kilométerre, az Aranyos-folyó balpartján fekszik.

Felette a sziklás hegyoldalban sekélyes barlang szája. Az a Hurkajuk, vagy a legújabb, román eredetű nevén: a Kopta. Onnan nyerte a kert az elnevezését. A mintegy tizenkét hold terjedelmű tag esős időben sűrű forgalmat mutat. A kétszázhetven kis földsáv, mészkövi nyelven: *nyíl*, amelyekre a Hurkajuki kert föl van osztva, tele van ültetgető, kapálgató emberekkel. Künn van az egész mészköi magyarság. Mert ez a hely nem más, mint a mészköi magyarság közösen birt veteményes kertje, ahol minden utópisták és rendszer-alkotók ámulására, a föld birtoklásának és kezelésének emberségi és mindenségi szempontból talán legtokéletesebb rendszere már százharmincnyégy évek óta gyakorlatban van.

Ezt a rendszert nem papiroson agyalták ki a mészköi magyarság elődei. Ezt a rendszert nem azért alakították ki, hogy legyen igazság és egyenlőség. De a mészköi unitárius egyházközség a tulajdonjogot a markából ki nem engedte s akkor az az ötven család, amelyik magának mind részt követelt a káposztás kertből, addig küzdött a maga jogáért, addig tiltakozott az ellen, hogy a másíknak több jusson, a másíknak több joga legyen, amíg egy csodálatos egyensúlyi helyzetet nem teremtettek: a legteljesebb igazságot és egyenlőséget.

A Kopta Társaság 1881-ben megkezdett jegyzőkönyve s a jelenleg is fönálló rendszabályok szerint a Kopta-kert kezelése a következő elvek alapján történik:

Az egész Kopta-kert fel van osztva nyilakra, 60—80 négyszögöles földsávokra. A mult század vége óta a nyilak száma 270. Ezekből a nyilakból az egyházközség minden családja egyenlően részesül. 1896 előtt minden család 4, azóta 3 nyilat bír élete végéig. Az özvegy férfi felesége halála után mind a hármat megtartja, özvegy asszony s elvált férfi csak kettőt, elvált asszony csak egyet. A többi s elhalálozás esetén minden nyíl visszaszáll a közre újból szétosztás végett. Házasságra nem lépett egyének, bármilyen koruak is legyenek, nyilakra igényt nem tarthatnak.

Az egyházközség minden beköltözés, áttérés, vagy családalapítás utján keletkezett új családja jogot formálhat hasonlóképpen 3 koptai nyilra. Az ilyen jogot formáló családfőket *prétendenseknek* nevezik. Gyermekük jogot formálhatnak a szüleik nyiljaira, de az intéző tanács nem köteles őket aszerint kielégíteni.

A prétendensek kötelesek voltak megelégedni a nekik rendszeren tavaszi határjáráskor kiosztott nyilakkal. Lemondaniok csak az egészről szabadott. Az intéző tanács köteles mindenkinek jobb és gyengébb nyilakat egyformán juttatni.

Minden családfő, aki nyilakat bír, köteles *prestálni*, azaz az egyházi közmunkákban s különösen a Kopta-kerti közmunkákban

egy ember erejével részt venni. Ez utóbbi magában foglalja a kert gypűjének, kerítésének, az odavezető utnak fönntartását, valamint az árvíz-védelmi munkálatokat.

Ha valaki a nyiljairól lemond, egy esztendeig nem adják ki azokat prétenzensnek, hanem csak haszonbérbe, nyílt árverésen. Ha az illető egy év múlva a lemondását visszavonja, vagy ha a faluba visszaköltözik, (mert eltávozása miatt mondott le), a nyiljait visszakapja. A nyilakért fizetendő összeget az egyházközség szükséglete szabja meg. 1925-ben az új szabályzat a haszonbéri értéket veszi alapul, amelyből a teljesített közmunka értéke levonódik.

Ugyancsak az 1925-ös szabályzat szerint nyilakat nem kaphatnak az egyház és az erkölcs ellen vétők, valamint a pénzbeli tartozással hátralékosak. Egyház ellen vétők azok, akik a templomot egyáltalán nem látogatják, akik az egyházi rendeleteknek nem engedelmeskednek, akik az egyház ellen izgatnak s az egyház békéjét földulják. Erkölcs ellen vétének a vadházasságban élők s azok, akik másképpen erkölcstelenek. De e tiltó rendelkezéseken már meglátszik a papi kéz nyoma s általában, hogy azok már nem a hosszú gyakorlat alatt kifejlődött szokások. Nagyobb részük ott is maradt, ahova letették, a papirosan.

A veteményes kert helyzete és kezelése végtelenül szerencsés összeegyeztetése a *kollektív* és *individualista* elveknek. Az a benyomásom, hogy az a megoldás, amelyet a mészköi magyarok már több mint száz esztendeje, pontosabban 1798. óta gyakorolnak, a földdel való gazdálkodásnak, legalább is a mi korunkban, a lehető legtokéletesebb megoldása.

A Kopta-rendszer azon az elven alapszik, hogy a föld tulajdonjoga nem az egyéneké, hanem a köz. Kétségtelen, hogy egyetemes szempontokból más fölfogás helytálló, igazságosnak nem fogadható el.

De ez csak a végső és legalapvetőbb tulajdonjogra vonatkozik. A tulajdonjognak a föld minden dolgára is élőlényére való telekkönyvezése, illetve a legteljesebb anarchia ugyanis a mai lehetetlen állapothoz vezetett, amikor a létért való küzdelemben az erősebb, az ügyesebb elnyomta a gyöngébbet s míg magának esetleg száz-ezer holdakat szerzett meg, addig az emberiség felét megfosztotta attól a darab földtől is, ahol fejét nyugovóra hajthatja.

Ellenben ott, ahol a föld tulajdonjogát valami közösség, mint az ősi dán, vagy orosz faluközösségek, maguknak a köz érdekében megszerezték, ott az egyének egyenlő és szabad hozzájutása a földhöz biztosítva volt és van.

Egy bizonyos embercsoportnak az a kijelentése tehát, hogy valamely földdarabot a magáénak tart, egyáltalán nem megsértése az élőlények földhöz való egyetemes és egyenlő jogának. Ellenkezőleg, az éppen annak biztosítása, föltéve, hogy a tulajdonba-vételnek kimondottan az a célja.

S bár első tekintetre az az álláspont látszik igazságosnak, hogy az egész föld tulajdonjogát az egész emberiségnek valamilyen közös szerve szerezzék meg az emberiség minden tagjának, sőt minden élőlénynek érdekében, az ember társadalmi érzékének fejletlen-

sége miatt egy ilyenfajta egyetemes és valóban igazságosan működő intézmény megalakulása egyelőre utópianak tekintendő s mint lehetséges megoldás, csak a kisebb falu-közösségeknek kisebb földdarabok felett való birtokjoga jöhet számításba.

Ilyen falu-közirtokosságok eredményesen és igazságosan működnek Erdélyben sok helyen. A mészköi Kopta-kertnek egyedülálló jelentősége azonban az, hogy a közirtokjog ott nem legelő-, vagy erdőrészen, hanem művelés alatt álló területen érvényesül.

Lássuk, hogy az egyházközség, mint a birtokjog tulajdonosa, miképpen érvényesítette a jogát a község érdekében.

A legelső körülmény, amit figyelembe kell vennünk, az, hogy az egyházközség sohasem élt vissza azzal a földnyélvel, hogy szerencsés körülmények őt annak az egyetlen földdarabnak birtokába juttatták, amelyen Mészkon kertgazdálkodás lehetséges. (A mészköi határ ugyanis teljesen dombos és kertgazdálkodással foglalkozni csakis azon az egyházközségi tulajdonban levő területen lehetett, amelyet az Aranyos-folyó megtéresített, majd otthagytott. (Ha az egyházközség mint magánérdekű jogi személy lépett volna föl, megtehette volna, hogy a földet a legtöbbet ígérőnek adja oda haszonbérbe. De az egyházközség ezzel az egyeduralmi helyzetével nem élt vissza s a kertet szinte ingyen bocsátotta az egyháztagok rendelkezésére. Ezt azok, akik a kérdést az egyházközség külön érdeke szempontjából vizsgálják, az egyház vagyonával való visszaélésnek minősíthetik s magánjogi szempontból igazuk is lehet. De egyetemes szempontból az lett volna visszaélés, ha az egyházközség az általa birt értékes földdarabot nem bizományképpen, a köz érdekében kezeli, hanem saját különálló céljaira használja föl.

Az egyházközség tehát tulajdonjogával a maga hasznára s a köz kárára sohasem élt vissza. De most azt kell megvizsgálnunk, hogy a rendszer, amelynek alapján a Kopta-kertet a község rendelkezésére bocsátotta, valóban igazságos, mindenki érdekét egyformán szolgáló-e?

Közirtokossági legelők és erdőrészek esetében a földrészt kollektív kihasználása régi, bevált módszer. Ugyanezt az elvet azonban művelés alatt álló területre a társadalmi hajlalm elégtelen kifejlődése következtében csak a nagyüzemi rend bevezetésével lehetett volna alkalmazni. Szükséges lett volna valamilyen bizottságot hatalommal fölruházni, hogy a terület kihasználásának megállapított terve alapján a munkát kiosszza, a tagokat meghatározott időben munkába állítsa, a késedelmes és nem-törődöm emberekből ugyanazt az értékű munkát kikényszerítse, mint a pontosakból és szorgalmasokból s végül a termények szétosztását, vagy értékesítését igazságosan végezze. Hogy az efféle közös munkát milyen nehéz mindenki megelégedésére lebonyolítani, arra elégséges bizonyíték a koptai közmunkák, útjavítás, árvíz-védelem, stb. tengeri kígyója. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint a közmunkákkal mindig baj volt. A kollektív termelés önálló kigazdálkkal nem vált volna be, egyszerűen azért, mert társadalmi érzékük még aránylag fejletlen.

Ha tehát a mészköi unitárius egyház tagjai a Kopta-kertben a kollektív termelést nem vezették be, nem volt más hátra, mint a

birtokot kisebb nyilakra felosztani s úgy engedni át a magángazdaságot folytató családoknak.

A tényleges kihasználásnál a magángazdaságra való áttérés alapelveiben éppen úgy a lehető leghelyesebb rendszer a fejlődés jelen állásában, mint a birtokjog ráruházása egy közintézményre. Kétségtelen ugyanis, hogy általánosságban az emberek társadalmi érteke családnál nagyobb társadalmi egységet még nem bír el. Ezért nem alkalmas a kollektív s ezért helyes a családi birtoklás rendszere.

A magán-, vagy helyesebben kifejezve: családi birtoklási rendszer legelső előnye az, hogy az emberek által falat kenyérként kívánt bizonyosság-érzetet megadja. Az a földműves, aki hallani sem akar arról, hogy birtokát az államnak átadja s azután az államnak dolgozva, teljesen az államnak legyen kiszolgáltatva, nem kapzsiságból, nem haszonvágyból ragaszkodik a birtokához, hanem egyszerűen azért, mert a maga s a családja életének fentartásához szükséges eszközök felett maga kíván rendelkezni. Az államban, sőt még a községi tanácsban sem bízik meg, amikor arról van szó, hogy a közös határt kétszáz család közösen művelje s a termelvényekből az egyes családoknak juttatott részzel készséggel megelégedjék. Eleget tapasztalt már ahhoz, hogy a hivatalnokok, a rendelkező, uralkodó csoportok, sőt általában embertársai igazságosságában ne bízzék.

Másik előnye a családi gazdálkodásnak abban a körülményben keresendő, hogy a munkára ösztönző okok leghatásosabbika, hogy az ember munkája eredményeinek hasznát közvetlenül magának, illetve családjának biztosítva lássa, ennél a rendszernél a legtisztább mértékben érvényesül. A család minden tagja kedvét lelheti abban, hogy a birtokrész fejlesztését, berendezését tetszése szerint intézze.

A földbirtoknak családi gazdálkodás szerint való kihasználása tehát helyes alapelveként fogadható el. Kérdés azonban, hogy a gyakorlati kivitel, a köztulajdon magánkézbe való átadása olyan módon történt-e a Kopta-kert esetében, hogy az egyetemes érdek, az igazság csorbát ne szenvedjen?

A közérdek s az igazság a Kopta-rendszer keretében teljes mértékben érvényesül, mert a birtok az egyes családoknak egyenlően osztott szét s ez az egyenlőség a közösségben mindenkor élő minden család számára mindenkor biztosítva van.

Minden család egyforma részt kap a közbirtokból. Ez az egyformaság igazságos, mert a társadalom egysége a család. Az az álláspont, hogy a több-tagu családok nagyobb birtokrészre tarthatnak igényt, mint a kevesebb tagból állók, nem állja meg a helyét. Általában egy családnak sincs joga a szükséges és aránylagos nagyságon^o túlnőni. Bármely család, mint átörökítési tényező egyenlő joggal kívánhatja a maga érvényesülését s rossz néven veheti, ha egy másik család, a maga számbeli túlsúlyával a következő nemzedék jellegének meghatározásában nagyobb szerepet játszik, mint a többi. A fejlődés szempontjából kívánatos volna ugyan, hogy az értékesebb tulajdonságokkal rendelkező családok túlsúlyba kerüljenek, de ezt az eredményt azzal, ha a nagyobb családoknak nagyobb birtokrészt biztosítsunk, elérni nem tudjuk, mert ez esetben minden

család ösztönözve érezné magát a tulszaporodásra. Így a birtokrészeknek a családok között való egyenlő szétosztása még népesség-szabályozó szerepet is játszik.

De nem elég az egyszeri igazságos földosztás. Szükséges annak biztosítása, hogy a birtokrészesedésben eltolódások ne történhessenek. A Kopta rendszer e tekintetben is tökéleteset ad.

Minden család a kapott egyenlő birtokrész használati jogában a családfők élete végéig megmarad. Ahhoz többet nem szerezhet, abból semmit el nem adhat. Azt sem teheti meg, hogy a három nyíl közül egyről lemondjon s a többit megtartsa. Lemondani csak az egészről egyszerre lehet s így a közösségtől teljesen visszavonulni. S még akkor is, ha valaki valamilyen ok miatt a társaságból kilép, a közösség irgalmasan és türelmesen egy évig vár, a nyílait végérvényesen másnak ki nem adja, csak gyümölcsötveti egy esztendeig. Teljesen ki van zárva tehát annak lehetősége, hogy az ügyes, törekvő, jól gazdálkodó család a gyenge, élnetetlen családok rovására nagyobb birtokrészhez jusson. A mostani korlátlan magángazdálkodás annyira magától értetődővé tette ezt a tételt, hogy aki törekvő, az méltó a többre, hogy a Kopta-rendszernek ez az oldala az első gondolatra igazságtalannak tetszik. De miért lenne igazságtalan a gyengének, az élnetetlennek megvédése? A legkevesebb, amit a kevés gazdasági érzékkel rendelkezők érdekében fölhozhatunk az, hogy valakit születési hibájáért éhezésre és nyomoruságra büntetni gonoszság. De ennél nyomósabb érv az a tény, hogy az ember legértékesebb tulajdonsága nem szükségképpen a gazdasági, vagy üzleti érzék. Valaki több ember lehet, mint művész, mint tudós, mint társadalmi szervező a gazdasági tehetségeivel bűvészkedő üzletembernél, s a jelenlenlegi rendszer mégis az utóbbi kezébe juttat minden hatalmat nemcsak dolgok és gazdasági javak, hanem ezeken keresztül a többi, esetleg nála értékesebb emberek felett is.

A Kopta-rendszer azonban nemcsak a legelső földosztásnál földhöz jutott családok számára biztosítja az egyenlő igazságot. Az a közösségben mindenkor élő minden család számára biztosítva van. Az újonnan alakult család nem azért tarthat igényt három koptai nyílra, mert a szülők révén ezt a jogot öröklí, hanem azért, mert a közösség tagja. A beköltözött és a közösségbe belépő családnak nincs kevesebb joga, mint az odavaló ősi családoknak.

Ha a Kopta-kertet egészen 1925-ig haszonbérllő társaságnak sikerült volna az egyháztól a tulajdonjogot elvitatnia, nincsen kizárva, hogy a nyílak átmentek volna rendre az azokat akkor bíró családok tulajdonába s ezáltal nemcsak az akkor birtoklló családok közötti egyenlőségnek lett volna vége, egyes családok nagyobb területeket szerezvén meg, hanem a később beköltözö családok elöl is el lett volna zárva a lehetőség, hogy jog szerint birtokrészhez jussanak.

További előnye a Kopta-rendszernek, hogy az egyének túlkapásait nemcsak a birtokszerzés terén, de a gazdálkodás folyamán is megakadályozza. Így a szántást és a termények betakarítását mindenkinek egyszerre kell végeznie, hogy a későn dologhoz látó társai nyíljaiban kárt ne tehessen.

Végül figyelemre méltó a Kopta-rendszerben az a körülmény, hogy az egyházközség, mint a közsédek legfőbb őrizője s a birtokjog bizományosa, a közvetlen kezelést az önkormányzati szervnek, a Hurkajuki, vagy a Kopta Társaságnak adta át, amely a vezetőséget teljesen falusi gazdálkodókból választotta. Sajnálatra méltó, hogy az a társaság, amely a birtok kezelését a fent részletezett elvek alapján százhat esztendőn keresztül hibátlanul végezte, nem mutatott hajlandóságot a különben minden tagja által szükségesnek tartott egyházi szervezet anyagi terhének vállalására, minthogy egész működése alatt közcélokra keveset, majdnem semmit sem adott s így a bomlás szélére jutott egyházközség kénytelen volt tőle a kezelést 1925-ben visszavenni, hogy a rendszer fenntartása mellett az eddig fizetett csekély összeget a szükségletek arányában fölemlhesse.

* * *

A Kopta-rendszer nem utópia, hanem 134 éve gyakorlatban levő, kipróbált valóság. A földbirtok tulajdonjogi helyzetének és kihasználásának a földön, tudomásom szerint, ez a leghelyesebb megoldása.

Alkalmazni lehetne minden földbirtokra.

Kezdésnek megfelelne az is, ha valamely közintézmény, talán az egyházközség, vagy talán a politikai község a birtokában levő külterjes művelés alá eső, határi földeket kisebb tagokban, a hasonbérnél alacsonyabb összegért azoknak adná át művelés végett, akiknek vagy semmi birtokuk nincsen, vagy csak nagyon kevés.

Erdemes volna ezzel a gondolattal foglalkozni.

Mészkö, 1933 február 24.

Balázs Ferenc

Gusti professzor és tanítványainak falú-munkája

Ismerteti: Dr. JANCsó BÉLA.

Lapunk hasábjain többször esett szó már arról a nagyvonalú tudományos falú-munkáról, amelynek irányítója *D. Gusti*, a bukaresti egyetem szociológia-professzora, a jelenlegi közoktatás- és kultuszminiszter. Most alkalmunk nyílt ennek a munkának és eredményeinek a részleteibe beletekinteni. A szintén Gusti prof. vezetése alatt álló *Institut Social Român* folyóiratának (Arhiva pentru știința și reforma socială) 1932. évi számai egyetlen hatalmas kötetben jelentek meg, a Rockefeller-alap támogatásával. E kötetnek jelentékeny részét, több mint 500 oldalt azok a tanulmányok foglalják el, amelyek a professzor vezetése alatti hét esztendő falú-munka során gyűjtött anyag *egy részét* dolgozzák fel. Pontos statisztikák, rengeteg fénykép, térkép, színes műmelléletek társaságában áll előttünk egy példás alaposágú és feltétlenül nagyvonalú falú-kutatás egyik eredmény-komplexuma, nemcsak mennyiségre, de minő-

ségre is olyan gazdag anyag és akkora tudományos érték, a munkának olyan megszervezettsége és szivóssága, amelyről csak őszinte tisztelettel lehet beszélni.

Nincs terünk arra, hogy magát a végtelenül érdekes és értékes tudományos anyagot akár nagy vonalaiban is ismertessük. Csak a kereteket jelezzük, amelyben lefolytatták a gyűjtő-munkát s amely szerint csoportosítva adták hozzá annak feldolgozását is. Ilyen keretek: *kosmologiai, biológiai, történelmi és pszichológiai*. Mindezek mintegy a falú-élet statikai alapjai. A falú-élet dinamikáját viszont a *megnyilvánulások* teszik: *gazdaságiak, szellemiek, jogiak és politikaiak*. A *kosmologiai keret* a falú-terület geológiája, geografiája és az ezzel összefüggő tudományok szempontjából vizsgálja a kérdéses falút. Tehát a természet viszonya az emberi élethez. A *biológiai keret* alapja az antropometria és a rassz-antropologia, demografia, bio politika, stb. Minden kereten és minden megnyilvánuláson belül hatalmas tanulmányok hozzák a tárgykörből gyűjtött rengeteg anyag alapos tudományos feldolgozását — és *mindest néhány típusként kiválasztott falúról* (egy munteniai, egy beszarábiai, stb. falú), amelyek életét csaknem valamennyi megnyilvánulásával együtt megörökítették és feldolgozták. Dr. Gusti módszerének lényege u. i. az, hogy az egész falú-kutató csoport (50—70 ember) együttesen, az ő vezetése alatt töltött nyaranta egy előre kijelölt falún 4—6 hetet és szakok szerint felosztva, annak a területnek minden megnyilatkozását adatokban összeszedte.

Számunkra ezuttal talán legtanulságosabb ennek a nagyszabású munkának a *története*, amelyről a kötetben az egyik falú-kutató: *Traian Hergen* cikke szól („A monografiai kutatás hét esztendeje“). Ebből ismertetjük munkájuk megindulását és szervezését. 1925. febr. 8-án határozták el a szociológiai szeminárium hallgatói, Gusti prof. növendékei, mesterük indítására, hogy elméleti szociológiai tanulmányaikat gyakorlati kutatásokkal is kiegészítik s e gyakorlati kutatások tárgya: egy-egy szociológiai egység, s mint ilyen, első sorban a falú lesz. Első feladatuk az elméleti előkészítés volt, melynek alapelveit és módszereit, tárgyük egész szélességét, stb. sorozatos üléseken vitatták meg. 1925. ápr. 11-én a Dolj-megyei Goicea községben végezték az első kiszállást, amely még rövidebb ideig tartott, de ezen a nyáron már megkezdték az egyhelyben hosszantartó tanulmányozást is.

Nem kis munka volt egy-egy kiszállás *megszervezése* sem, hiszen 50—70 ember hatheti tartózkodásáról és közös munkájáról volt szó. Nem is volt ez másként kivihető, mint nagy szolidaritással, nagy összetartással — nagy fegyelemmel. A falú-kutatók (vagy ahogy magukat nevezik: a monografusok) szabályzatot fogadtak el, amely így szól:

„I. A monografiai kutatások közös munka lévén, minden résztvevő betartja a vezetőség határozatait: 1. A kutatás egész ideje alatt megtartja a számára kijelölt lakóhelyet, 2. teljesíti a neki adott megbízásokat, 3. naponta dolgozik és a kijelölt időre az általa gyűjtött anyagot végső megszerkesztésben benyújtja, 4. aláveti magát a „Campania“ tartama alatt az adminisztratív határozatoknak

II. A monografiai kutatások kollektív munka lévén, az Institut Social Român sociológiai-monografiai osztálya a bukaresti filozófiai és irodalmi fakultás etikai és politikai szociológiai szemináriumával együtt *közös szellemi tulajdonjoggal* rendelkezik bármely monografus (részben kezdeményező) által elért eredmény felett. Következésképp: 1. Ugy a monografiai anyag, mint a kutatások sugallta elméleti és metodológiai megfontolások cikkeiben, tanulmányokban, vagy bármely más módon nem tehetők közzé a monografia vezetőségének beleegyezése és a monografiai kutatások idézése nélkül. 2. A monografiai anyag bármely, még esetleges felhasználása is csupán a forrás megjelölésével lehetséges“.

Viszont a monografiákban az egyéni gyűjtőket név szerint pontosan megemlítik a gyűjtött anyaguk szabatos megjelölésével és gondoskodnak az értékesebb munkák megjelentetéséről.

Ezzel a módszerrel és ezzel a fegyvellemmel aztán lehetett is alapos munkát végezni. A munkát a résztvevők között felosztották a fentebb felsorolt „keretek“ és „megnyilatkozások“ szerint csoportosítva. Mindenki naponta nemcsak gyűjtött, de gyűjtését le is kellett jegyeznie, mert a kisebb, azonos szakú csoportok *mindennapi* megbeszélésein erről be kellett számolnia. Ezen kívül a nagyobb tudomány-területek közös kérdéseit gyakori megbeszélések alakították ki és legalább hetente valamennyi kutató a kutatás egész területét érintő kérdéseket közösen is megbeszélte. Gusti professzor és tanársegédei pedig az egész idő alatt személyesen vezették, irányították és szabályozták a tudományos munkát, legelől járva a gyűjtésben, s végezve emellett az 50—70 ember lakás, koszt, stb. kérdésének apró-cseprő munkáit, le nem kicsinyelhető fáradhatatlansággal. Általában külön-külön laktak (néha együtt az iskolaépületben, stb.) és együtt kosztoltak meghatározott időben. A falú határában kutató eledélet vagy pénzt kikapta, hogy kutatását ne kelljen megszakítania, mindezt azonban csakis előzetes bejelentés és engedély után. Ellátásukat egy külön e célra alakított szövetkezet utján végezték, amely magja lett a diákság házi kezelésében álló és két év alatt 84.316 (a tanulmány adata!) egyetemi hallgatónak kosztot adó bukaresti diákmenzának.

A faluban végzett munka kétirányú volt: 1. Kutatás, adatgyűjtés és 2. ismeretterjesztés. Utóbbi célt a heti estélyek szolgálták. Ezekben a kiszállások célját magyarázták meg, ismeretterjesztő tudományos előadásokat tartottak (mezőgazdasági, földrajzi, történelmi, egészségügyi, irodalmi, stb. tárgyakat), utána pedig szórakoztató számokként értékes, de a nép által is egészen megközelíthető irodalmi művek felolvasásával, zenével, stb. szórakoztatták őket, s fonnográfia előadott dalokkal, propagandát csinálva egyszersmind a népművészetek fenntartásának is. Ottlétük alatt népkönyvtárakat alapítottak, rendszerint kettős beosztással, részben a nép, részben a falusi intelligencia szükségleteinek megfelelően. Olvasási versenyeket rendeztek, népviseleti és házberendezési versenyeket, stb., egyszóval munkájuk nemcsak a negatív tudományos gyűjtés, hanem a pozitív ismeretterjesztés, sőt a közvetlen segítség területén is mozgott. Utóbbit főleg a résztvevő orvostagok végezték, akik a kiszállás

egész tartama alatt nemcsak egészségügyi előadásokat tartottak, de állandóan ingyen rendeltek a betegeknek és nekik ingyen gyógyszerket is adtak. Az akaratlagos falú-segítés egyéb megnyilvánulásai a falúsi hitelélet talpraállítása, szövetkezetek alapítása, vagy rendbehozatala, stb. voltak. Érthető tehát, hogy a népnek a kiszállítás elején való gyanakodása a számára óriási anyagi előnyt is hozó, amellet pedig élete minden vonatkozását meggazdagító munka által forró szeretetté alakult át, melynek megható jeleit jegyzi fel Herşeni a maga és társai naplójából.

Gusti professzorék falú-munkájának harmadik állomása a gyűjtött anyag tudományos feldolgozása és a falú-munka bemutatása és propagandája volt. Előbbit az Institut Social Român alosztályaként végezték, utóbbit a kutatók által irt felvilágosító, ismerető cikkekkel, tanulmányokkal, stb. Gyűjtött művészeti, stb. anyagokat kiállításokon mutatták be, két egységes gyűjteményük (Muzeul Fundul Moldovei és Muzeul Draguş) a barcelonai világkiállítás Grand Prix-jét, illetve a drezdai egészségügyi kiállítás díszoklevélét nyerte el. Két filmet is készítettek: Draguşról és Cornovaról. Kollektív filmek ezek. Főszereplők nincsenek benne. Szereplője maga a nép, egyik filmen egy nap egész életével, a másikon életének jellemző részleteivel. (És a falú-kutatók önmagukat nem vették filmre!!).

Mindezzel a hatalmas munkával pedig céljuk az, hogy a modern román szociológia alapjait megvessék, mert „jól ismerjük Ausztrália primitívjeit, (ami ugyan nem baj), de nem ismerjük viszont hazánkat (ez pedig nincs jól)“.

*

És mit szóljunk mindehhez a nagyvonalú és gazdag munkához mi, erdélyi magyar fiatalok! ? Milyen szegényesek és gyatrák a mi falú-munkánk „eredményei“. És hiába mondják, hogy „Könnyű nekik, hivatalos támogatással!“ . A hivatalos támogatás csak *keretet* ad, de a *munkát* szépen és jól, szívósan és alaposan csak a munkavállalók végezhetik el. *És az ő munkavállalóik el is végezték!* Mi pedig éveken át még nem tudtunk kibontakozni a tapogatózásból, kicsinyes irigykedésekből, felekezeti széthúzásokból, hogy nagyvonalúvá, sodróvá tehessük falú-munkánk elméleti előkészítését, a gyűjtést, a falú-segítést, a feldolgozást és a propagandát!! . . . Szégyenkezünk, nagyon szégyenkezünk.

És szégyenkezünk is, mert joggal szégyenkezhetünk. A kisebbégi sors a *több munkát követeli* tőlünk és mi, ime, *annyit* sem tudunk dolgozni a falúért, mint a többségiek. Szégyelhetjük magunkat!

De fogunk tudni ebből a *jogos szégyenkezésből* erőt meríteni új, nagyvonalúbb, alaposabb, lelkesebb és *önzettelenebb* falú-munkára?!!

A falú-munka mérlege

Az Erdélyi Fiatalok tulajdonképpeni falú-munkája 1930. novemberében kezdődik az Erdélyi Fiatalok szerkesztőségének felhívására: „Magyar Főiskolások lépjete be az Erdélyi Fiatalok falú-szemináriumába!”. Még három egész éves multra sem nyúlik vissza a falú-szeminárium működése s így nehéz, egyszersmind téves is volna ilyen rövid idő munkájának a történetét leírni, mert a cél olyan hatalmas és a megvalósítás olyan hosszú idő munkáját veszi igénybe, hogy a felkészülések, a tanulmányozás és kutatás határvonalain lehetetlenség is lett volna túlhaladni. Ellenben a falú-munka mérlegét megvizsgálhatjuk egy pár kérdés keretén belül.

Az Erdélyi Fiatalok falú-munkája nem követeli magának a kezdeményezés időrendbeli dicsőségét, hiszen a falú-munka kérdései már nagyon régen felvetődtek. Európa legtöbb nemzetének már a XVIII., XIX-ik században fontos problémája volt a falú-fejlesztés. Németországban már Nagy Frigyes porosz király alatt tervszerű falú-fejlesztési munkát találunk. Ezek a falú-fejlesztési mozgalmak állami irányítás és támogatás alatt állanak, céljuk két irányban csúcspontosodik ki: Először a falú-kérdés, mint a falvak rendezése, külső csinosítása, telepítése és gazdasági megalapozása jelenik meg Németországban, Belgiumban, Olaszországban. A falúnak telepítése, gazdasági rendezése a földreformnak, kataszter- és telekkönyvi rendszer bevezetése Mária Terézia és II. József óta nagyon fejlett formában jelentkeznek Erdélyben és Bánságban is.

A falú-kérdés másodszor a múlt század végén a mindjobban elnéptelenedő falvak érdekében vetődik felszínre, ugyanis a rohamosan fejlődő gyárilap mind több és több embert elszakít a falútól és összpontosít a nagy ipari központokba. Különösképpen Franciaországban észlelhető a falvak elnéptelenedése, amelynek súlyos következményeire először Meline francia földművelésügyi miniszter hívta fel a figyelmet „Vissza a falúba” című könyvével, amely Európa legtöbb államában, így például Magyarországon is élénk visszhangra talált.

A világháború megváltoztatta a falú-fejlesztés szempontjait. A falú-fejlesztés már társadalom-nevelő, szervező munka lesz, amely által minden nemzet arra törekszik, hogy megteremtsen egy erős fajt, nemzeti szellemet, mint a megmaradás és haladás előfeltételét. Minden nép társadalmi, kulturális és gazdasági alapját a faluban látja és így a falú-kérdés általános és legfontosabb problémája lett a világháború utáni éveknek.

Minket különösképpen a kisebbségi sorsba jutott erdélyi magyarság falú-problémái érdekelnék.

Az erdélyi magyar falú kérdéseire Szabó Dezső, Ady, Móricz Zsigmond hívták fel a figyelmet és a megváltást, életet és kiutat kereső ifjúság legfontosabb kérdése a falú, az erdélyi magyar falú lett.

Az erdélyi magyar ifjúság azonban teljesen szétforgácsolt erővel, felekezeti alapon próbálta meg a falú-kérdések megoldását. Ugy a katolikus, mint az unitárius és református ifjúság falú-munká-

hoz kezdett. 1928 június 13-án megalakult a Majláth-kör (az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség Egyetemi és Főiskolai Szakosztálya).

A szakosztály beindítja falu-szemináriumát, amelynek keretében Gyallay Domokos és Sulyok István dr. tartanak előadásokat a szociográfia szempontjairól.

Sulyok István dr. vezetésével falú-kérdőívet állít össze, amelynek alapján mintegy 60 szakosztályi tag foglalkozik gyűjtő munkával.

Azután falú-pályázatot tesz közzé: Egy erdélyi magyar falú társadalmi, kulturális és gazdasági képének leírása.

A következő munka-évben (1929—30) a falu-szeminárium szintén szociográfiai kérdésekkel foglalkozik. A falú-szeminárium feltűnően látogatott előadás-sorozatát Gyallay Domokos tartja. A nyári falú-munka buzdítására pedig két szociográfiai pályázatot hirdet.

Az 1930—31. munkaév közgazdasági szemináriumra különösképpen a falú szempontjából aktuális szövetkezeti problémákkal foglalkozik. A nyári hónapokban a szakosztály 8 tagja Csik községekben folytat értékes gyűjtő munkát.

Az előző évek tanulmányozó és gyűjtő munkája mellett az 1931—32. munkaévvél új korszaka kezdődik a szakosztály falú-munkájának, Előtérbe lépnek a falú-munka világnézeti alapon való folytatása és az addig még teljesen ismeretlen vallási néprajz kérdései.

A jelen munkaév pedig már a világnézeti alapon álló falú-munka propaganda-éve: a vidéki hetilapokon keresztül népszerűsítette eszméit, a falúsiak számára röpiratot adott ki.

A Dávid Ferencz Egyet Ifjúsági köre (mely több mint 30 éves múlttal tekint vissza), a legelső az ifjúsági egyetek között, amelyik megkeresi a kapcsolatot a falúval. A falú-munkára való elméleti felkészülés mellett egyenesen konkrét munkamezőre lép. Nyáron falúsi-ifjúsági konferenciát rendez 1928-tól kezdve: Székelykeresztúron, Dicsőszentmárton, Nagyajta, Nyárádszentlászló és Homoród-karácsonyfalván.

Balázs Ferenc vezetésével és irányításával a falú-fejlesztési bizottság nagyszabású falúnevelő akciót indít be 1929. novemberétől kezdve: évenként mintegy 100—120 községben három vetítőgéppel előadásokat rendez. A filmek földrajzi, gazdasági, ismeretterjesztő, vallási és tréfás tárgyúak. Az előadások jövedelméből Balázs Ferencz szerkesztésében ifjúsági lapot indít „Kévekötés“ címen, ahol vallási, gazdasági irodalmi és egyesületi tanácsadók jelennek meg falúsi földműves és városi iparos-kereskedő ifjak számára.

A Kolozsvári Ifjúsági Keresztyén Egyesület (I. K. E.) 1921-ben alakult. Tagjai református teológusok és egyetemi hallgatók. Munkássága három irányban folyik: bibliaköri, missziói és szociális munka. Ugynevezett „falú-munkát“ nem jelölt ki programjában, de mégis talán legtöbbet dolgozott és dolgozik ma is a magyar falúért. Biblia-óráin, megbeszélésein, előadásain megláttatta az I. K. E. tagjaival az erdélyi magyarság s így a falú helyzetét is. Az I. K. E. folyóiratában az „Ifju Erdély“-ben sok cikk jelent meg, mely a

a falúról és a falúnak szól (pl. Debreczeni László „Fatornyos házából” cikksorozata). 1932.-től rendszeresen ad ki röpiratokat a falusi ifjuságnak.

Az évente kétszer tartott (tavaszi és nyári) ifjúsági és a nyári főiskolás konferenciákon a megbeszélések rendjén mindig felmerült a falú kérdése. Az is letagadhatatlan fontosságú, hogy a nyári konferenciák más és más falúban voltak. Itt az ifjúság közvetlen látta és megismerte a maga valóságában a falút, az erdélyi magyar népet, viszont a falú is komoly, gondolkozó ifjúságot ismert meg az I. K. E. tagjain keresztül, 1931—32-ben harminckilenc egynapos konferenciát tartott falusi fiuknak. 1933. tavaszán megindította a falu kulturpropaganda munkáját.

Az I. K. E. teológus tagjai komolyan dolgoztak a regáti misszióban is.

A végzett I. K. E. tagok mint falusi lelképásztorok, mint nagy számban falún élő és a falúval kapcsolatot fenntartó tanult ifjak pedig igazi falú-munkát végeztek és végeznek.

Az I. K. E. utazó titkára rendszeresen járja Erdély és Királyhágó melléke falvait, beszámolóit pedig bizonyosságai az eredményes munkának.

A fentemlített adatok igazolják, hogy az erdélyi magyar ifjúság korán felismerte helyzetét és a falu ügye égető kérdésévé vált. Munkához kezdett, amelynek szép eredményei mellett egy óriási hibája mutatkozott: a felekezetieskedés, szétforgácsolódás, egységes, céltudatos szellem hiánya.

Az Erdélyi Fiatалok köré csoportosult ifjúság meglátva ezt a helyzetet, az erdélyi magyar falu kérdésében új eszmét vetett föl, amikor azt az általános célkitűzést kívánja megvalósítani, hogy az erdélyi magyar ifjúság egységesen, felekezeti különbség nélkül lépjen munkára. Nem célja megvalósíthatatlan terveket kovácsolni, nem állítja, hogy mintegy varázstsűtésre meggyógyítja a beteg erdélyi magyar falut, hanem csak egy öntudatosan egységes célért küzdő szellemet akar kialakítani az erdélyi magyarság jövő intelligenciája, a magyar főiskolások között.

Ezért faluszemináriumot alakít az Erdélyi Fiatалok szerkesztősege, hogy módszeresen megszervezze a falu tanulmányozását. Legelőször is előadássorozatok által kívánja megadni azokat a tudományos alapismereteket, amelyek nélkülözhetetlenek a falumunka eredményes végzéséhez. Huszonnégy ilyen felvilágosító előadás megtartása után ebben az évben falu szemináriumunk négy tanulmányi körben kezdte meg falu-munkásainak speciális kiképzését.

A nyári gyűjtő-munka megkönnyítése céljából mindenik évben jobban és jobban kidolgozott kérdőívet juttat az ifjúság kezébe, hogy ezek segítségével rendszeresebb munkát végezhesse a faluszeminárium tagjai és ezek a kérdőívek legyenek tájékoztatói a falutanulmányi pályázatok megoldásánál.

Mindenik évben falutanulmányi pályázatot tűz ki különböző kérdéscsoportokból.

A beérkezett 19 pályázat lelkiismeretes kutatásokról tesz bizonyosságot és a legtöbb helyes megoldását adja a kitűzött kérdéseknek.

Az „Erdélyi Fiatalok Falu Füzetei“ c. alatt könyvsorozatot indít. Ebben a sorozatban jelent meg: 1. Gyallay Papp Zs.: „A nép és az intelligencia“ pályamunka. 2. „Hogyan tanulmányozzam a falut?“ c. kérdőív. 3. Demeter Béla: „Az erdélyi falu és a szellemi áramlatok“. 4. Mikó Imre: „Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés“ című könyve. Mind a négy évfolyamuk júniusi számát a falu kérdésére szentelik. Nagy vonalakban ezek az Erdélyi Fiatalok falumunkájának lépései. Valaki szemünkre vetheti, hogy nincsen elég konkrét eredménye a falumunkának, mert még mindig beteg s talán napról-napra rongyosabb, szegényebb lesz az erdélyi magyar falu. Miért nem segít most az ifjúság a falu bajain?

Nem kell azonban elfelejteni, hogy nem is állottunk ilyen ígéretekkel a munkába, az ifjúság feladata a tanulás, ismeretszerzés. Ezek is konkrét eredményt jelentenek. A fiatal generáció kétségkívül nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ma a vezetőségek is látják a falu jelentőségét. Ez is konkrét eredmény. A mi igazi szolgálatunk ideje akkor jön el, amikor egyre fokozottabb mértékben vehetjük át az erdélyi magyarság irányítását.

Baczó Gábor.

A falumunka jövőbeli feladatai.

Szükségesnek tartom mindenekelőtt azt tisztázni, mit értünk falumunka alatt. A „munka“ elnevezés tulajdonképpen nem fedí a fogalmat, mert az ifjúság „falumunkája“ tanulmányt jelent: 1. a falu megismerését és 2. a falu irányítására való felkészülést. Külföldön lehet igazi értelemben vett falumunkáról beszélni, ahol állami nevelő és társadalmi szervezetek foglalkoznak *falufejlesztéssel*. Ezeknek a munkáknak töke és munkaerő áll rendelkezésükre, tudnak iskolákat felállítani, kulturházakat építeni, kórházakat, szanatóriumokat felszerelni stb. Nekünk egyelőre nem lehet ez a hivatásunk, a munkánk egészen más irányu. Nekünk meg kell ismernünk a falut és amennyiben módunkban áll, közelebb kell hoznunk a várost a faluhoz és fel kell készülnünk arra, hogy akik tényleg olyan körülmények közé kerülnek, vezetők legyenek a szó legigazibb értelmében.

A falu igazi megismerését nem érhetik el azok, akik egy kialakított világnézet propagálására használják fel a faluval való foglalkozást. Sokan kívánják azt az ifjúságtól, hogy álljon egy világnézet szolgálatába, azt hirdesse és igyekezzon „elfogadtatni a néppel.“ Véleményünk szerint ez nem falumunka, legfennebb egy más-hol és más körülmények közt kialakított világnézet propagálása, ami semmivel sem hozza közelebb az erdélyi magyarságot a falukérdések megoldásához. Tudjuk, hogy könnyebb volna egy kész világnézetet elfogadnunk és annak a kaptafájára felhuzni az erdélyi magyar falu kérdését is és nyugodtan lenni, mert megtaláltuk a faluprobléma megoldását és csak meg kell valósítanunk azt, ami pontosan elé van írva, de mi inkább a nehezebb munkát vállaljuk, mert úgy látjuk, ez az egyetlen helyes útja a falukérdéssel való foglalkozásnak.

Az igazi értelemben vett falumunka nem az ifjúság feladata, de az erre való felkészülés igen. A falumunka a maga egész terhével mégis, különösen itt Erdélyben, leginkább az ifjúság vállaira nehezedett. Az idősebb generációnak az ifjúság éveiben nem volt ilyen központi kérdése a falu s nem készült fel erre a munkára. Az impériumváltozás előtt ez is sok más kérdéssel együtt az állam feladatai közé soroztatott s csak akkor tűnt elé a baj, amikor az állami munka megszűntével ott maradt társadalmi megszervezés nélkül a falu, magárahagyatva. A nagy átalakulás után sem eszméltek rá a faluval való foglalkozás és falufejlesztés társadalmi szervező erejére; pedig ezen a ponton kellene kezdeni az erdélyi magyarság megszervezését. Ezzel a megállapítással nem akarjuk a felelőség egész terhét az előttünk menő generációk vállára helyezni. Megértjük, hogy más körülmények között nőttek fel és hogy egészen más kérdések foglalkoztatták és nem tudhattak behelyezkedni a megváltozott körülményekbe.

Kiképzés a falumunkára. Tekintetbe véve azt a különbséget, amit az ifjúság „falumunkája” és az elhelyezkedetteké között tetünk az ifjúság e munkájának kettős irányúnak kell lennie.

Az ifjúságnak tudományosan kell felkészülnie a faluval való foglalkozás módszerére. Külföldön egyetemi tanszékek vannak azzal a rendeltetéssel, hogy a szociográfiai alapismeretekkel és módszerekkel megismertessék az ifjúságot. Nekünk meg kell elégednünk Kolozsvárt szűkkörű szemináriumokkal, ezeknek kell megadniok a hiányzó tudományos felkészülést. A falumunka még kezdeti stádiumában van, majdnem mind dilettánsok, akik foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Sokunkat éget ez a probléma, mások csak divatból hangoztatják, jelzőképpen a falukérdést, de mindkét csoportnak közös vonása a dilettantizmus. A lehetetlenséggel határos a reánk nehezülő egyetemi tantárgyak mellé még egy újabbat felvennünk és mégis meg kell próbálnunk, mert ha az ifjúság éveit nem használjuk fel a tanulásra és a kérdések meglátására, amikor kikerülünk és szétszóródunk, sohasem fogunk erre ráérni, még ha lesz is rá alkalmunk. Vidékeken egyelőre be kell érni az erről a kérdéstről írt könyvekkel. A vidéki és kolozsvári csoportok között szükséges a kapcsolatot fenntartani az állandó együttműködés végett. Ez leginkább úgy érhető el, ha mindkét csoport kölcsönösen kicseréli a feldolgozott anyagot, az előadások anyagát ismertetik egymással, stb.

Legtöbbet az önképzés segíthet ebben a felkészülésben, a másik ága ennek a munkának a falu vezetésére való kiképzés, amire különösen Németországban fektetnek nagy súlyt. A magyar falu helyes vezetésének fontosságát nem kell külön hangsúlyoznom. Ujabbban a teológiaiakon be is vezettek egy erre a munkára kiképző tantárgyat. Szükséges volna azonban, hogy nemcsak a teológián és a tanítóképzőkben készüljenek fel erre a munkára, hanem minden orvos és ügyvéd is, aki falun fog elhelyezkedni. Fontosságát belátjuk, ha figyelembe vesszük, hogy igen sokszor a papok és különösen a tanítók keze meg van kötve az állam és más olyan tényezők által, (mint pl. a nép ellenszenve némely vidéken a papokkal, máshelyt

a tanítókkal szemben), amiket befolyásolni nincs módunkban. Itt is egyelőre az önképzésre kell szorítkoznunk.

A falu megismerése. Ez is kettős irányú: személyes tapasztalatok szerzése és adatgyűjtés.

A falu-kérdéssel foglalkozóknak személyes tapasztalatok útján kell megismerniök a néplélek sajátosságait és fel kell mérniök a nép szellemi és anyagi szükségleteit, hogy aztán megtalálhassák a helyes utat ezeknek a szükségleteknek a kielégítésére. Azért nem lehet ki az ifjúság egy szocialista, vagy jobboldali, kialakított világnézettel a tanulmányra, mert akkor sohasem fogja felismerni az erdélyi magyar falu speciális kérdéseit.

Az adatgyűjtés célja lenne a tapasztalatok megrögzítése. Szükséges ez, hogy egységes képe táruljon elénk a falunak. Amikor ezek az adatok pontosan össze lesznek írva Erdély minden falujából, akkor alakul majd ki egy egységes kép az erdélyi magyar falu helyzetéről. A későbbi falu-munka irányát az adatokból leszűrt eredmények fogják szolgáltatni. Az életbe kikerültek leszűrhetők majd a konkrét teendőket. Az adatok feldolgozásának egy legelőrehaladottabb fázisa volna egy szociográfiai intézet, ahol tudományosan képzett emberek foglalkozhatnának ezzel a munkával.

Végignézve a munka-mezőn, láthatjuk, hogy méretei nem nagyok, mert még mindig nagyon kevesen foglalkoznak komolyan a falu-kérdéssel! Még nem jutottunk el oda, hogy felismerjük a kérdéseinket, amik pedig szükségképpen tolnak elénk. Nem divatból hangoztatják manapság a falu-kérdést és az ifjúság nem ijedtében kapkod a falu felé, mint a magyarság utolsó bástyája felé; ez az egész probléma abban az egészséges felismerésben gyökerezik, hogy az erdélyi magyarság létalapja a falu. Soha meg nem bocsátható bűnünk lesz, ha most, az utolsó pillanat közeledtekor nem eszmélünk rá a megmaradásunk egyedüli lehetőségére és nem igyekszünk foglalkozni a léteérdekelünkkel. Még kevesen vannak, akik komolyan melléje álltak a munkának, de mindenki előtt nyitva áll az út, aki felelősséget érez az erdélyi magyarságért és a magyar faluért. Legelőször az adatgyűjtő munkában részt kell mindenkinek vennie.

Váró György

Kérdőív a falu-tanulmányozáshoz.

Szükségesnek láttuk, hogy „Hogyan tanulmányozzam a falu életét?” c. kérdőívünk mellé egy kisebb kérdőívet is kiadjunk falu-tanulmányokat végző munkatársaink számára. Ebben a kérdőívben a nagy kérdőívünk leglényegesebb pontjai vannak feldolgozva.

I. A falu történelmi és földrajzi adatai.

1. A falu neve, járása, megyéje, a legközelebbi járástól való távolsága. 2. A falu története, a reá vonatkozó mondák, hagyományok. 3. Jellemző határnevek. 4. A község határának kiterjedése kat. holdakban.

II. A falu lakossága,

1. A lakosság létszáma, nemzetiségi és felekezeti megoszlása. 2. Faji jellegzetességek, fizikai alkat. 3. Népmozgalmi adatok: születés, halálozás, be- és kiköltözés, Házasság. 4. Kivándorlási statisztika (városba költözés, időszakai távollét, hová?)

III. Birtok megoszlás.

1. Volt-e nagy- és középbirtok a faluban? Ma van-e, milyen a birtokmegoszlás? 2. Történt-e földbirtok kisajátítás? A nemzetiségek milyen arányban kaptak földet? 3. Nyujt-e megélhetést a kisajátított föld a gazdák részére?

IV. Mezőgazdaság.

1. Főbb mezőgazdasági termékek? Kiviteli cikkek? 2. Gyümölcsstermelés mennyisége és minősége? 3. Vannak-e alkalmazásban mezőgazdasági gépek? Magán vagy gazdaköri tulajdonban vannak-e ezek? 4. Miféle állatokat tenyésztettek? 5. A falu jövedelmi forrásai. 6. Van-e szövetkezeti élet? (Fogyasztási szövetkezet, tej- és más terméket értékesítő szövetkezet, mikor alakultak, milyen tökével dolgoznak?)

V. Ipar és kereskedelem.

1. Milyen mezőgazdasági ipartelepek vannak a faluban és azok kiknek a kezén vannak? 2. Milyen háziipar van a faluban (fonás, kézimunka, faragás stb.) 3. A kisipar helyzete (pl. varga, szűcs, szabó). 4. Iparosok és kereskedők száma és nemzetiségi megoszlása.

V. A gazdasági élet következményei.

1. Hány ház van, milyen anyagból készültek azok? 2. A vagyonkülönbség okai és következményei. 3. A gazdasági válság helyi okai és következményei. 4. Milyen mérvű az eladósodás? (számban és összegben). Vannak-e munkanélküliek, ezek miből élnek? Milyen fokon áll az elproletarizálódás folyamata?

VI. Közösségi eszmék.

1. Van-e szolidaritás a lakosok között? (nemzetiségi, felekezeti viszony). 2. A kölcsönös segítség megvan-e és miben nyilvánul? 3. Történik-e vegyes házasság nemzetiségi és felekezeti szempontból? (reverzális). 4. Kik igazgatják a közvéleményt?

VIII. Műveltség, szokások.

1. Egészséges-e az intelligencia, kikből áll? (pontos adatok). 2. Az intelligencia és a nép közötti viszony. 3. Pap és tanító helyzete a faluban. 4. Milyen iskola van a faluban (állami vagy felekezeti, hány tanerős, mennyi a tankötelesek száma). 5. Milyen mérvű az analfabetizmus? 6. Olvas-e a lakosság, milyen lapok járnak rendszeresen? 7. Milyen közművelődési mozgalmak vannak? (ünnepélyek, előadások, ifjúsági szervek). 8. Vannak-e káros babonák és szokások?

IX. A) Népművészeti és néprajzi kérdések.

1. Van-e sajátos helyi népművészet és miben nyilvánul? 2. Milyen stílust képviselnek a házak meg a többi épületek? Meghonosulnak-e a városi háztípusok? 3. Milyen díszítések fordulnak elő a házakon és a házban? A varrattasoknál speciális minták, díszítések vannak-e?

B) 1. El-e a népdal, mese, monda, legenda a faluban? 2. A fiatalabb nemzedékek ismerik-e az idősebbek mese-monda világát? Tudják-e a régebbi népdalokat? 3. Hol szokott megnyilvánulni a nép mesélő és éneklő kedve? 4. Milyen általános népköltészeti motívumok vannak a faluban? 5. Milyen szerepe van a cselédségnek, katonaságnak és intelligenciának a népköltészet elszegényedésében?

C) 1. Milyen táncokat szoktak táncolni? 2. Milyen arányban táncolják az ősi és új táncokat? 3. Van-e sajátos helyi tánc?

D) 1. Van-e népviselet? 2. Hogyan hat a városi divat? 3. Honnan szerzik be a ruha-anyagot? 4. Milyen ékszereket, díszeket viselnek?

X. Házi ipar.

1. Foglalkozik-e a lakosság háziiparral? 2. Miféle háziipar van és kik foglalkoznak vele? 3. Hogyan értékesítik az árukat? Mekkora piac van? 4. Honnan szerzik be a szükséges anyagokat? 5. Van-e multja a házi iparnak, vagy újabb keletű? Fejlődik, vagy hanyatlík?

XI. Népegészségügyi kérdések.

1. Van-e kórház, gyermekmenhely, gyógyszerértár, vagy valamely egészségügyi intézmény (orvosi díjpénztár, tanácsadó) a faluban? Ha nincs, hol van a legközelebb. 2. Van-e orvos, gyógyszerész, bába a faluban? Milyen nemzetiségűek? Ha nincsenek, hol vannak a legközelebb? A kórorvos a falun lakik-e vagy csak kijár oda? 3. Vannak-e tájbetegségek (pl. golyva)? A lakosok miben látják annak okát? A szakemberek miben látják az okát? 4. A fertőző

betegségekkel szemben hogyan védekeznek? Betartják-e az orvosi és hatósági intézkedéseket a járvány elkerülésére, elkülönítésre és fertőtlenítésre nézve? 5. Mennyi süket, néma, vak, idegbajos van a faluban? Születéstől fogva azok, vagy később szerezték? 6. Mennyi a falu évi alkoholfogyasztása? Milyen alakban? Alkoholellesenes mozgalom van-e? Hány gyermek születik évente? Hány ember hal meg? Mennyi a halvaszülés, koraszülés és elvetéles? A magzatelhajtás helyi okai? 8. Milyenek a viszonyok a különböző életkorokban? A csecsemőt fürdöztük-e? A felnőttek miképpen mosakodnak? Fürdönek-e? Hány-szor hetente, havonta és hol? 9. Táplálkozási viszonyok, hogy táplálják a csecsemőt, a gyereket, mit és hány-szor eszik a felnőtt? 10. A pap, tanító, vagy az intelligencia bármely tagja végez-e egészségügyi felvilágosító munkát? 11. A vagyoni viszonyok hogyan befolyásolják az egészségügyi viszonyokat? Szakemberek híjján népies gyógymódok, kuruzslások vannak-e? Egészségügyi babonák?

Szerkesztőségünk halásan veszi, ha a lap olvasói a fenti pontok alapján megrajzolják saját falujuk képét s az arra vonatkozó adatokat az ősz folyamán beszoigáltatják. Már eddig is több falu adatait tartalmazó dolgozat érkezett be hozzánk, de falvaink tökéletesebb képének megrajzolásához még sok falu adataira van szükségünk.

*Az „Erdélyi Fiatalok” szerkesztősége,
Cluj-Kolozsvár, Str. Cogălniceanu 7.*

Járai István

1884—1933.

Járai István, egyszerű földműves-szülők gyermeke, középiskolai tanulmányait a kolozsvár ref. kollégiumban végezte, majd a kolozsvári Ferencz József tud.-egyetem bölcsészeti fakultásának volt a hallgatója, ahonnan 1907-ben, tanári oklevele megszerzése után a nagyenyedi Bethlen főgymnázium történelmi tanszékére került. 1917-ben igazgatóvá választották s azóta a legnagyobb lelkiismeretességgel tett eleget igazgatói teendőinek. Kora reggeltől késő estig dolgozott íróasztala mellett s végezte a fizikai erejét felettébb túlhaladó irtózatot fizikai munkát. És még eme minden idejét betöltő elfoglaltsága mellett is volt ideje, hogy igen komoly tudományos dolgokkal is foglalkozzék (többek között kéziratban maradt pszichológiai könyve). Volt ideje, hogy mint pedagógiai módszereit gyakorlatilag is érvényesítse a felejtethetlen bölcsészeti óráin, mikor is széles látókörével az élet legpompásabb praktikus fogásaira hívta fel tanítványai figyelmét s mindig szembeűnő példákat hozott bizonyítékokul, lehetőleg a kollégiumi élet multjával s nagy diákjaival kapcsolatosan, kiket vezérsugáraiakul állított a mai tanuló-ifjuság elé, nem győzven hangsúlyozni azt a nagy feladatot s azt a súlyos felelősségérzetet, melyet a mi idők ifjúságának a legtisztább öntudattal vállalnia kell. Mint igazgató nemcsak hivatalos szobájában s mint tanár nemcsak a katedráról beszélt diákjaival, hanem igyekezett minél többet közöttük lenni, velük élni, éppen ezért kirándulásokra vitte őket és csak ott nyilvánult meg igazában tanítványai iránti nagy szeretete, midőn a legnagyobb közvetlenséggel, vidáman beszélgetett el hosszú ideig még a legkisebb diákjával is. Végtelenül jól érezte magát, ha a gondterhes munkanapok után egy-egy diákcsapat vig társaságában kirándulásra mehetett.

Az ifjuság felé irányuló örökös ébersége, a maga hatáskörébe tartozó fiatalságon túlra is kiterjedt. Feszült figyelemmel kísérte az egész Erdély-szerre történő ifjusági mozgalmakat. Ö maga is fellépett az új generáció emberei között s örömmel kapcsolódott be az általa is helyesnek és egészségesnek látott ifjusági mozgalmak munkájába. Egyike volt az öregek közül azoknak, aki a legnagyobb megértéssel és őszinte barátsággal közeledett minden komoly ifjusági zászlóbontás felé, ami súlyos bizonyítékaul szolgál annak a szilárd meggyőződésnek, hogy a generációs ellentéteket át lehet hidalni s a Fiak a tapasztaltabb Apák gáncsai helyett az életadta bölcsességük meghallgatásával készülhetnek kilépni az életbe. Még ennél is tovább terjedt Járai István tevékenysége. Fáradhatatlan szellemének gazdag tőkéjét Enyed városának minden közművelődési megnyilvánulásában megtaláljuk s meg az egész erdélyi kisebbségi életünkben. Járai gazdag vetést végzett az erdélyi ugaron.

Igazgatósága alatt valóságos heroizmussal hordozta mindazt a nehézséget és szakadatlan munkát, melyet vállalnia kellett a Bethlen-kollégium fennmaradásaért és nyilvános joggal való működéséért. Ha visszaemlékezünk a háború alatti és utáni időkre, elgondolhatjuk, milyen megfeszített munkát kellett teljesítenie egy olyan évszázados intézmény igazgatójának, mint amilyen a Bethlen-kollégium, amíg a budapesti Hársfasori szanatórium betegszobájában hosszas szenvedés után magához nem szólította az Ur. Tetemét az ottani barátai és tanítványai segítségével haza hozták s a nagyenyedi temetőbe, a kollégium elhunyt neves professzorai közé helyezték, hogy az erdélyi föld vánkosa adjon örök nyugalommal számára.

Járai István nem vágyódott halhatatlanság után, nem futott kósza hírnév után, nem kereste a nagy népszerűségnek örvendő tekintélyt, de egy szent célt tűzött ki maga elé, a Bethlen-kollégium megtartását, ami nagyon drága bért követelt, egy egész életet. Ő mindezt tudta, meg volt győződve róla s ebben a szent küzdelemben halálával is kész volt áldozni, mert felismerte, hogy az erdélyi kisebbségi életünk csak úgy lesz biztosítva, ha a reábizott bátyán mindenki a végletekig kitart. Ő kitartott. A sokat ostromlott várakat hősiessé védte. amíg bírta a folytonos riadót. Csakhogy az emberi tragikum nem személyválogató s így Járait is utólérté. Hiába lázadozott benne az életakarát, hiába lobogott benne az osztatlan szeretet, az értelemnek meg kellett szünnie s a szellemnek szabad útja nyílt, mert a poreMBER gyöngé volt, a föld követelte a maga részét. Meg is kapta a jussát, de a lélek kibontott szabad szárnyain közöttünk él. És hiszem, hogy tanítványai méltó biznyságtételt fognak tenni örökéletű szelleméről.

Az igazgató-tanár Járai Istvánnak pedig arany lapjai lesznek a Bethlen-kollégium történetében.

Az élő nagyok halottaikban is nagyok maradnak.

Szabó Lajos

SZEMLE

Arany János balladái Buday György képeivel.

Resignációval kevert örömmel vesszük kezünkbe ezt a pompás könyvet. A resignációra megvan az okunk: ezt a könyvet Buday György eredetileg a mi kiadásunkban óhajtottja megjelentetni, de mi erre sok futkosással sem tudtuk az anyagi lehetőséget megteremteni. De őszinte az örömünk, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában mégis Erdélyben látott napvilágot ez a könyv, az erdélyi gyökerű művész hódolata Arany János szelleme előtt. Buday György grafikai fejlődését lapunk hasábjain állandóan nyomom követtük. Mégis újra és újra le kell írunk a már obligátnak tetsző mondatot, minden új grafikájánál új meglepetés nekünk újabb és újabb elmélyülése, anyagán, a fán való egyre teljesebb uralma, magának egyre dusabb és érettebb kifejezése. A grafika nagyon erdélyi műfaj és nagyon erdélyi kifejezési anyag a fa. S nagyon erdélyi műfaj a ballada: a tragédiának preformált őse. A balladateremtő Arany János ebben Erdély lélekkörona, ezt egy kongeniális fiatal erdélyi grafikus most 19 fameszeten át nagyon meg tudta velünk éreztetni. Sajátságosan tudja fogni Buday György az Arany egész ballada-skáláját. A Pázmán lovag enyhe gúnyjának groteszkbe hajló érzékeltetése, a Tetemrehívás és Ágnes asszony egyéni tragédiája, ép úgy megtalálja a maga lenyűgöző kifejezési eszközeit, mint Szondi két apródja emlékeztetése rettentő kinyílt szemekkel, vagy V. László borzongató víziója. A Tengerihántás és Az ünneprontók tömegjelene a tömegáb-

rázó Buday György jól kiállott erőpróbái. Az árva fiu grafikai bravur: átmenet e grafika és film között. A csúcson mégis három illusztráció áll, három kis műremek. Zács Klárához a bosszúálló apát ábrázolta meg, abban a pillanatban, amikor a királyi családra sujt. A bosszú egész vad robbanása él ebben a páratlan dinamikájú képben. A Hidavatás misztikus tömegereje megkapó. Talán legtöbb azonban mégis a *Vörös Rébék* a babona és sorszerűség e népi Párkája, borzongatóan félelmes és felejthetetlen görnyedt testével és nyugtató nézésével a keskeny pallón a nagyon mély szakadék fölött, feje körül a varjak megelevenedett rossz gondolataival. — Komoly eredmény ez a sorozat Buday György meredeken felfelé ívelő pályáján, nekünk büszke öröms öröm az is, hogy a Szépmíves Céh ezt a könyvet egészen olcsó kiadásban az ifjuság és a nép kezébe is el akarja juttatni olyan szempontnak átérvésével, amelynek eddigi háttérbe szorulását legértékesebb kiadványainál eddig őszinte fájdalommal nélkülöztük.

Dr. J. B.

Szász Márionné, sz. Bene Ilona halála.

Ma még kevesen tudják, hogy ki volt, de valakik ismerték, annál nagyobb fájdalommal érezzük a veszteséget. Ma még nem is tudják, hogy ki volt, de ha egyszer megírják a magyarság *igazi* kulturtörténetét, a volt *magyar-régeni* Tiszteletes asszonynak fényes neve lesz abban.

Mit tett ő — ugye, ez az első kérdés? A felelet igen egyszerű:

csak azt teljesítette, amit kötelességének érzett! Ugye, kicsi dolog ez? Csakhogy bizony, a mi életünkben még nagy dolog. Igen-igen nagy dolog.

Ahol a Maros kijön a Kelemen s görgényi havasok zord sziklái közül, négy magyar község van: Disznajó, Magyaró, Marosvécs és Holtmaros. Régi magyarság ez itt, amelyben kalotaszegi vér is keveredett, szászok és románok által körülvetten. És ennek a magyarságnak igen szép himző művésze van, amit eddig alighogy észrevett valaki. De igazában csak a magyarrégeni paróchia asszonya. De nemcsak észrevette. Hanem a saját pénzéből negyedmilliónál többet fektetett abba, hogy levarrassa e négy falu összes mintáit és propagálja őket. Éveken át, mintegy 100 asszonnynak adott kenyeret (köztük egy szegény lélkésznek is!), míg a közel 500 minta összekerült. A legkeskenyebb szélidisztól a legnagyobb kelengye darabig, mind ott van az ő szekrényében. És ott a legősibb mintától a legújabb, városból vett mintáig, mind. A Tiszteletes asszony nem érezte magát hivatottnak a válogatásra; az a szakember dolga lesz. Ő csak az ő kötelességét végezte el. De nem csak diszitóminták gyűltek, hanem sok apró, régi technikájú fehérnemű kézimunka is! És a Tiszteletes asszony arra is ráért, hogy utánajárjon minden darab nevének s más kikutatható körülményeinek és jegyzékbe szedje azokat. Mennyi ingyen ebéd, feles beszéddel elvesztegetett idő s más vesződé, segítés az ára ennek is!

De ezután még nehezebb dolog is jön: kiállítások rendezése s megrendelések szerzése a kenyérelküli családoknak. Utazni, leve-

lezni; idegenkedések, irigységek parirozása nehezítik e munkát, mihez képest a varratás minden öröm volt. Sőt munkaanyagának eredetiségét és magyar voltát is megpróbálták kétségbe vonni! De Ő tudta, mert makacs hittel hitte, hogy jó az, amit tesz, hogy helyes az és nem kedvetlenedett el. Csak az bántotta, hogy nem látja késznek munkáját és már nincsenek forrásai. Az ősszel vártuk Kolozsvárra a kiállítással, de hiába. Tudjuk miért... És most már csak nem is várhatjuk többé..

Ugye, ez csak egyszerű kötelesség teljesítés? Ő úgy mondta, hogy csak is ennyi, de mi tudjuk, hogy nagy-nagy cselekedet ez. Most ott van a gyönyörű anyag, melyhez hasonló nincsen több, berakva szépen a nagy szekrénybe. Milyen feledhetetlen élmény volt látni ezt, szétrakva az egész szobában! A magyar lélek gyönyörű kiadása volt az... És most ott vannak, pihennek a nagy szekrényben és várják a nagy feltámadást. S pihen már Urnőjük a virágos temetőben és valamire Ő is vár... és mi hinni akarjuk, hogy egyszer meg lesz majd kinek-kinek az ő feltámadása.

Bár tudta, hogy munkája talán sohasem lesz egészen kész, azt mondta, hogy boldogan fog meghalni, mert volt miért élnie... És bizonyára boldogan is ment el Ő.

Béke az Ő lelkének és minden tisztelet az Ő emlékének. Pihenjen csendesen, mert megismerte és meg is teljesítette nagyasszonyi kötelességét.

Mi pedig ne felejtsük el Őt soha és áldozzunk emlékének hasonló kötelesség teljesítéssel.

D. L.

Gánd románesc

Az erdélyi román ifjuság érdekes megmozdulásáról tanusko-

dik fenti cím alatt megjelenő havi folyóirat, mely az „Astra” kiadásában 1933 májusában kezdte meg első évfolyamát. Már maga a szerkesztő, Ion Chinezu érdeklődést kelt az erdélyi magyar ifjúságban, mert hiszen még emlékezetünkben van az az örvendetes tény, melyet az erdélyi magyar irodalomról írott doktori értekezése jelentett számunkra. De nemcsak a szerkesztő személye, hanem a folyóiratnak az eddigi román folyóiratokétól eltérő jellege is megérdemli, hogy az erdélyi magyar ifjúság figyelemmel kíséresse.

A cikkek legnagyobb részét egy nagy felismerés vezeti: *a kultúrának a politika felett való elsődleges, primér fontossága*. Amit a romániai kisebbségek már régen felismertek és az egész ország szempontjából károsnak tartottak, azt most az arra legilletékesebb tényező, az erdélyi román ifjú nemzedék is megállapítja: „Erdélyt az igazi erdélyiek elhagyták, elhanyagolták, elárútták”. A román közeposztályt egy nagy „szellemi elszegényedés” kerítette hatalmába s ehhez az elsekélyesedő folyamathoz öregek, fiatalok egyaránt „m-gható egyetértéssel” (in dulce solidaritate) járultak hozzá, amint azt Chinezu az előszóban kifejti. Ennek az állapotnak véget kell vetni s újra érvényesíteni kell a szellemi értékek lépcsőjét az erdélyi román közeposztályban.

A folyóirat már a kiadó megválasztásával is mutatja, hogy ez állapot megváltoztatását csak az „Astra” útján tartja megvalósíthatónak. Ezért emeli ki több cikke annak általános jelentőségét, rámutatva arra, hogy már multbeli szerepénél fogva is egyedül ez az egyesület van hivatva egy ilyen

nagyjelentőségű, politikamentes kulturprogram megvalósítására.

Hogy pedig az „Astra” régebbi s legnagyobb részt az idősebb román nemzedék által diktált szellemét felfrissítsék, helyet adnak a fiatal román nemzedéknek is, így akarván letompítani élet annak a küzdelemnek, mely a két nemzedék között a románságban is megvan. Ezért foglalkozik a lap a generációs kérdéssel, melynek sok érdekes részletét fejt ki J. Hafiganu „Régi és új nemzedékek” (Generații vechi și generații nouă”) c. cikkében.

A gazdag folyóirat- és könyvszemlében ott találjuk Ion Costea érdekes ismertetését Mikó Imre: „Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés” c. munkájáról, melyet szerinte egy „egészséges realizmus és tárgyilagos tárgyalási módszer” jellemez.

Egészen véve a „Gând românesc” egy jól szerkesztett és objektív hangú, széleskörű érdeklődésre épített folyóirat s ha mentesíteni tudja magát a politikától és szélsőséges nacionalizmus szellemétől, az erdélyi románság egyik legkomolyabb organumává válhat.

— B. S. —

Julia szép leány.

Nyirő József balladajátéka két este (május 23 és 24) ritkaságszámba menő nagy sikerével járta meg Kolozsvárt. Két zsufolt ház a Magyar Színházban: utóbbi sovány esztendőkhöz még az u. n. kassza-daraboknál is a sajtó külön említését hívta ki. De két zsufolt ház, meglehetősen kevés előzetes propaganda után egy vidéki műkedvelőktől játszott, a néplelket eredeti balladai megnyilatkozásain át megmutatni kívánó darabnál: olyan ritka, olyan társadalmi esemény, amely mellett meg

kell állanunk. A kritikusokra és az esztétikusokra bizzuk annak megállapítását, hogy a Julia szép leány mennyiben felel meg a dramaturgia törvényeinek és mennyiben az az út, amelyen az eljövendő székely dráma el is fog jönni. A nehéz szerepüket nagy lelkesedéssel játszó szereplőkről sem beszélünk, a népi zenéből komponált kíséző zenéről sem, (Keresztes Károly invenciózus műve) s a Haáz Rezső tanár lenyűgözően szép díszletéről és pompás székely jelmezeiről sem. Csupán arról beszélünk, hogy társadalmi esemény volt a Julia szép leány, könnyeket láttunk olyan nézők szemében, akik eddig vállvonós közömbösséggel haladtak el minden székely megnyilatkozás mellett. Megilletődés rezgett olyanok hangjában, akik maguk bevallották: ezen az estén találkoztam a székelységgel. Mi tette ezt? A kadicfalvi falusi legény (Papp N.) öserejű csürdöngölője, a zene, a díszlet vagy a balladák szavai? Nem tudjuk, nem is kutatjuk, hogy a hatás mennyiben volt művészi. De városi, távolálló, dermedt közönség figyelt fel két estén: mennyi érték, szín, virág, milyen nagy és mély világ van abban, hogy székely. De társadalmi ellentétektől, felekezeti harcoktól, klikkérekektől, intrikáktól darabolt városi magyarság állt meg egy percre a vidéki trupp Déryné romantikájára emlékeztető demokratikus szolidaritása mellett, melyben fa'usi legény, lány, intellektuel, iparos, fiatal és öreg székely hónapok nem lankadó előkészületi munkájában összeolvadt és amely szolidaritás *önerejéből minden akadállyal megküzdve, feljött a városba, hogy megmutassa költészetén, művészetén át a népet.* Amit még ed-

dig erdélyi színpadon — az impériumváltozás óta — nem mutattak meg. Megmutatta s hogy sikerrel meg, ez társadalmi esemény volt, tett, amelynek termékeny hatása, intelligenciánkra és lelkesen ujjongó fiatalságunkra, nem fog elmaradni. *Dr. J. B.*

A Tizenegyek Antológiája Izéves.

1923 júniusában tizenegy fiatal író, kiknek többsége ma már magyarságszerte ismert nevet hordoz, egy verseket, tanulmányokat, elbeszéléseket tartalmazó 168 oldalas, izléses könyvvel lépett a nyilvánosság elé.

A könyv mint tény igazolta, hogy az irodalom valójában az életért van s nem önmagáért. Az egész könyv különböző formájú és értékű darabjainak határozott egységet ad a bennük feszülő, feltörő, fiatalos életerő. Termékeny tavaszok jutnak eszembe, amíg szememmel a könyv sorait szánom.

Ma már eredmény sok minden, amit ez a könyv mint követelést tár elénk. Haladó ifjúságunk eljutott az élet és irodalom egységének meglátására, kezdi figyelmét ráterelni a népiség óriási irodalmi és művészeti jelentőségére. Mindinkább kénytelenek vagyunk meglátni, hogy az alulról felépülő népi magyar életnek a félmillió székely tömeg lehet a legnélkülözhetlenebb pillérje. A fiatalok sejtését igazolta az élet.

Mi örömmel látjuk, hogy abból az egyvonalu ifju sorból kevesen hullottak ki mint újabb szülésre meddők. Akiket tovább termékenyített az élet, azok nem öregedtek. Újabb munkájuk nélkülözhetlen az erdélyi életben. Mindenikük tovább vitte a felvetett gondolatokat. Kivánjuk, hogy még

nélkülözhetetlenebbé tegyék magukat a megvalósítások terén, hogy az erdélyi magyar ifjúság első öntudatos frontba állít az új er-

délyi élet legelső építői között mutassa a következő tiz esztendő.

L. D'

Csillámok a homokban

E cím alatt olyan régi iratokat ismertetünk, amelyek a háboruelőtti magyar életben, mintegy öszszeesben az Ady-Szabó-Móricz ideológiájával, a magyar nép elhagyatottságára és bajaira mutatnak rá és általában a valóságos magyarságnak igazi belső problémáit, külszíniességtől, hazugságoktól és önámításoktól mentesen tárgyalják. Mivel az ilyen írások sohasem találtak hivatalos megértésre, lehet, hogy negative vádolni is fognak. Mi nem a vádakért, hanem a tanulságokért ismertetjük őket, hogy tisztábban láthassunk, hogy igazabban cselekedhessünk.

Kalotaszeg Kós Károly képes heflapja.

1912 januárjában, kis rózsaszín fedelű lapocská ment szét Kalotaszegen. Címlapján virágos dombtetőre szúrt fejfa. Szerkesztője egy 29 éves fiatalember, aki Sztánán lakik egy nagyon furcsa házban, amin a „józan ember csak mosolyogni tudhat. És sokan olvasták akkor fejszóválva e fiatalember harsogó szavait...

„Csucsától — Erdélyország egykori határáról — Kolozsvárig és Váralmástól le Járáig, az a mi külön világunk, Kalotaszeg.

... Külön magyar világ volt ez itt a Vlegyásza alatt, sok-sok szépséggel, a maga nagy egyedülvalóságában és sok ódon zamattal, és kulturával a maga százas elzárkózottságában.

De csak volt. Ma már mind szorul összebb, kisebbre és kisebbre...

... A régi Kalotaszeg pusztul és új idők új világot formálnak.

Mi, kalotaszegiek tudjuk ezt jól és tudjuk azt is, hogy ezt a folyamatot megállítani nem lehet. Pusztulnia kell a réginek, mert úgy, ahogy reánk maradt, nem tud beleilleszkedni az újba...“

Mit akar ez? — kérdezhették sokan. De ő már mondja is:

„Azt akarjuk, hogy az új Kalotaszeg magyar legyen, művelt, legyen és a miénk legyen. Legyen folytatása a réginek, mint ahogy folytatása vagyunk apáinknak mi.

Menteni akarjuk azt, amit lehet, óvni akarjuk magunkat attól, hogy eldobva a régit, semmivel maradjunk...

Harcolni akarunk minden ellen, ami nem magyar és idegen nekünk. Jöjjön az akár — az igénytelenséggel, a tudatlansággal, akár a nyugat részegítő itálával: fejlett kultúrával, gazdasággal, fényüzéssel.

Egyetlen fegyverünk a mi erős, magyar hitünk. Egyetlen politikánk, hogy nem politizálunk. Egyetlen akaratunk, hogy magyarok s kalotaszegiek akarunk maradni.

Ebben segítsen meg minket a mi teremtető Istenünk és a mi kalotaszegi magyar erőnk!“

Igy a fiatal sztánai és a zúgó, bátor és friss levegőjű szavakra felfigyelnek az emberek. Érzik sokan, hogy itt valami új, szokatlan, de észrevenni való jelentkezik. És ment aztán a lap min-

den héten. És ment rövidesen Kalotaszeg szűk határain kívülre is . . .

Merészek voltak e szavak, könnyen látszhattak puffogtatásnak is, de ami utánuk jött az még nagyobb merészség volt akkor. Am, a szerkesztő művelt fejű, céltudatos egyéniség és nem fél semmitől, Ő tudja, hogy miért dolgozik...

És megy a kis lapocska minden héten és viszi az új hangú ígéket, a frissítő légáramlatot. Elevenen lát minden téren és erővel szól mindenütt.

Mivel a célul tűzött magyar Kalotaszeg sorsa Erdély sorsától függ, majd minden kérdés általános erdélyi kérdéssé szélesedik. Bonckes alá veszi Erdély helyzetét minden viszonylatban. Harcol a történettantítás elfogultságai ellen; Erdélynek, mint fogalomnak elsikkasztása, jogainak kismizmítése, jelentőségének meghamisítása ellen. Élesen mutatja meg a pesti közvélemény és a kormányzatok ellenszenvét és nemtörődömségét, mik megölnek itt minden kulturális, gazdasági és népesedési munkát és tervet s ezzel magát a magyarságot is. Számtalan nagy és apró cikk beszél erről. Mig kifelé szinte szélsőségesen nacionalista, addig befelé valósággal kérlelhetetlenül mutat meg minden fekélyt. Kemény és irtalmatlan szavakat mond igen gyakran. (Ma is lehet csodálkozni, hogy ügyészségre nem kerültek e füzetek, de minden bizonnyal nem az ügyészség érdeme ez.)

Valósággal izgat olykor a fennálló államrend ellen, amelyet mintha diszkvalifikálni akarna. Azt mondják: ez már rombolás. De a szerkesztő tudja, hogy nem az. Igaz: le kell rombolni azt a

felfogást, amely a másra való támaszkodásban keresi a megállást. Az új Kalotaszeg ne tudja, hogy támaszkodni is lehet valamire, hanem álljon a maga lábán. Az állam ne támogasson, (mert abban köszönet valójában ugy sincs), hanem csak egészséges keretet adjon s ott ahol kell legyen fundamentum. Ha így teljesíti hivatását, akkor nem hívja ki senki fiának „destruktív“ kritikáját.

Mintha eljövendő változások biztos tudatában lenne, úgy harcol ezért az önállóságért, hogy kész és erős legyen Kalotaszeg, az új időkre. (Akik ma erősen igénylik, hogy ők az erdélyi gondolat megszüelői és hordozói, azoknak igen ajánlatos lenne, e kis lapocskáknak átolvasása!)

Ezért kulturális és gazdasági alapokat, szervezkedési lehetőségeket keres. Élesen figyeli a velünk együttlakó népek hasonló mozgalmait, résen állva, hogy mi jelentősége lehet azoknak reánk nézve és — mit lehet tanulni belőlük? A szűkebb erdélyi dolgok mellett néha bekapcsolja az általános magyarság kérdéseit is. Mindenütt a kritikán keresztül, a bajokat mutatva meg, hogy senki el ne bigyje magát s a diagnózisban megmutatkozzanak az egészségbe való bontakozás útjai is.

Az általános főirányvonalak mellett nem felejt a részletmunkákat sem, melyek — különösen a kulturális részen — mind ugyanazt az egységes ideológiát szolgálják.

Mindíg van benne gazdasági és gazdálkodási kérdéseket tárgyaló írás. Kulturális téren kétféle munkát folytat. Egy kézzel menti azt, amit feltétlenül menteni kell a régeből, a másikkal új

utakat keres és új dolgokat olt be. Majd minden számban van egy-egy öreg templomról, népről, házról, kapukról, népviseletről s olykor faluportré is. De nem száraz, kérődző ismertetésekben, hanem sokszor izzó és gyújtó lírában. Aztán az új művészetről olvasunk, amely folytatása kell legyen itt a réginek; látjuk új művészek munkáit is és a magyarság művészetének útkeresése előtt olvassuk Ady nagy igéjét: Erdélyben keressünk!

Az irodalmi részt nem posladó és tízedrangu írók erkölcsi tanulságos tollgyakorlataik teszik, de Adyról, Móricról olvasunk ismeretéseket akkor és olyan hangon, amikor az egyiknek könyvei indexen voltak s a másíkról talán avatottabb kritikus sem írta volna le fenntartás nélkül, hogy: nagy író. A kalotaszegi havas alatt élő emberek világából pedig maga a szerkesztő ad örökké feledhetetlen írást, melyhez hasonló léleklátással és magyarsággal Rajta kívül sem az előtt, sem azután nem írt senki.

Állandó figyelem kíséri a népművelődési mozgalmakat is. De minden más dolgot is, mely a népet szellemileg és anyagilag érintheti.

Igy erős szociális (nem párt szocialista) írásokat kapunk sokszor. Ha vasárnapi mulatozásokor fejbeütnek egy legényt, a lap nem forgatja kenetesen a szeméit az „erkölcsök” romlása felett, hanem habozás nélkül mutat reá a megszűbb okokra: a Bécs miatt mindig üres államkasszára, amelynek a szeszforgalom egyik legjobb forrása. A munka baleset folytán meghalt munkás hozzátartozóit óva inti a munkaadók kisémmiző szándékaitól. És így tovább.

Valósággal csodálkozni kell

azon, hogy átlag 16 kicsi oldalon mint lehet ennyi mindent adni. A szerkesztés módja könnyed és eleven. Egyaránt olvashatja intelligens és falusi ember. Igazában véve talán a legigazibb és a legjobban szerkesztett nép lap volt a Kós Károly *Kalotaszeg-e*.

... De csak egy negyed évig élhetett; mindössze 12 szám jelent meg a *Kalotaszeg*-ből. A sokat ígérő kezdet után, hamar el is tűnt. Szerkesztőjét más hivatások szőlítették el és nem akadt senki, aki az „új és magyar Kalotaszeg” feliratu zászlót tovább vitte volna.

Pedig e rövid három hónap alatt megszorodott a kis tábor. Már ott voltak azok is, akik hitetlenül mosolyogtak, akiknek arcán reménytelenség és a biztos kudarc félelme ült az elindulás-kor. És már tavasz is volt: süttött a nap és zsendültek a hegyek...

A szerkesztő reményekkel távozott: ezután lesznek majd, akik tudni fogják immár, hogy vidám és gyönyörűséges munka a harc s amit ő elkezdett, az folytatódni is fog hatalmasabban és erősebben...

De: mi homokban ültünk, szúró, száraz, mindent beszítáló, megfulasztó homokban. A *Kalotaszeg* szavait nem vették észre azok, akiknek kötelességük és hivatásuk lett volna észre venni, mert a magyar falvak népének sorsa senkinek sem fájt. És így beszítáldott e szép kezdeményezés is. Igazában a *Kalotaszeg* megszűnése sem fájhatott senkinek. Pedig nagy és szép cselekedet volt az, aminek értelmét még ma sem tudják. Néhányan kik látjuk ezt, fájva kérdezzük: örülünk-e, vagy busuljunk?

... Holott tennünk kellene nekünk is. És hasonlóan! D. L.

A diáksegélyezés egy újabb lehetősége

A magyar egyetemi hallgatók száma nem csökkent, a segélyreszoruló diákok megszaporoódtak, de a gazdasági nyomás által tönkrement magyar közép osztály, mely eddig áldozatosan támogatja az új nemzedéket, képtelen továbbra is az eddigi arányban adózni a magyar jövőért, az ifjuságért.

A diáksegély mozgalom azonban más irányban is kiépítheti a ma útját. Egy társadalmilag megszervezett hulladék-papír-gyűjtő mozgalmat lehet beindítani. A Szervezet tagjai az elhasznált újságokat s más hulladékpapírt az egyenként gyűjtő családoktól összeszednék, azokat egy központba szállítva, értékesítenék. Első pillantásra nevétségnek tűnik fel ez a különös eszme, amely hívalkodik azzal, hogy egy országos segélyezést támogatni, esetleg helyettesíteni képes volna.

De gondoljunk egy kicsit utána. Egy kiló hulladékpapír ára kb. 4—5 lej. Egy újságolvasó testvérünk összegyűjthet 5-6 kiló újságpapírt, ha csak egyetlen újságot hozat. Az elterjedt magyar lapok összpéldányszáma meghaladja a százezret. Ha tehát újságolvasó táborunknak csupán egy tízedrésze kapcsolódna bele a gyűjtőmozgalomba, akkor is 50.000 Leinél nagyobb összeg gyűlhetne össze a papír értékesítéséből egy évben. A gyűjtőmozgalomnak természetes akadályai is vannak. Hiszen nincs ténykedés gátló vonatkozások nélkül. Egy összetartó, beszervezett ifjú tábor minden akadályt képes legyőzni, ha célját keresztül akarja vinni. S magyar diáknak lenni most súlyos feladat, egy új anyagi forrást találni és kihasználni pedig égető létkérdés.

Lényeges elsősorban az, hogy a magyar diákság vegye kezébe a mozgalom irányítását a lehető legsürgősebben, mert néhány hét múlva már egyes érdekcsoportok, megneszelve a papírgyűjtés hatalmas anyagi előnyeit, igyekezni fognak az ötletet saját céljaikra kihasználni. Még mielőtt a nyári szünet megkezdődne, minden magyar egyetemi hallgatónak tudomással kell bírnia a már megindult mozgalomról, hogy otthonában terjszthesse a gondolatot és beindíthassa a vidéki szervezést.

Nagyon fontos továbbá az, hogy a diákság megalakítsa a gyűjtőközpontot, amelyikhez befutna az anyag s amelyik a vidéki szervezkedést ellenőrizné

és irányítaná. Becsületese, dolgos központ nélkül el sem képzelhető a mozgalom jömenete. A központ venné kezébe a nagymennyiségű papír ideiglenes elraktározását, annak időnkénti értékesítését.

Amíg ez a nagyobb szabású központ kiépülne, ígéretet tett az „Erdélyi Fialatok“ szerkesztőbizottsága, hogy a gyűjtő-mozgalomra vonatkozó mindenemű kérdést figyelemmel kísér és jóindulatulag támogat.

Nagyon távol állunk még a segélyezés kivitelétől, ha azt hisszük, hogy egy egyszerű újságcikktől, amelyet néhány száz ember elolvas és nyomban elfelejt, e kérdés teljes megoldását várhatjuk.

Nagyfontosságú továbbá a közvetítő szervek megalakításának kérdése is. Minden községben egy-két, városokban több megbízott munkálkodna a begyűlt anyag továbbításán. A megbízottak feladata volna összeszedni a meggyűjtött papírtömeget, s azt a központ felé továbbítani. Beszerzendő ezenkívül a városi megbízottak és a központ között az időleges és állandó szállított személyek mozgó serege. Ilyen időleges közvetítő elem volna maga az egyetem: hallgatóság, akik közül legtöbben ősszel Kolozsvárra visszatérnek. Együttal otthonukból egy 6—10 kilós papírcsomagot behozhatnának minden különös megterhelés nélkül.

Nem elhanyagolható tényező ezek mellett maga az „adóalany“, akinek közreműködésére elsősorban kell számítanunk. Biztosak lehetünk abban, hogy lelkesen áldozó közönségünk nagy része ezt a mozgalmat is megértéssel fogja kezelni, annál is inkább, mert ez egyáltalán nem jelent újabb anyagi megterhelést és szívesen fogja vállalni a papírneműek meggyűjtését házatáján. Szükséges azonban, hogy a vezetőség állandóan felszínen tartsa a gyűjtést s újságcikkekkkel, közleményekkel, előadásokkal, mozgó diáksereggel a gyűjtés menetét mozgassa a kellő eréllyel és irányban. Legjobb indulatu, készséges egyének is megfedkezhetnek néha szívesen vállalt feladatuokról: egy mozgalom ellaposodása pedig elkedvetlenít lelkes támogatókat is.

Most már csak az marad hátra, hogy a diákság maga vegye kezébe önsorsa intézését, legjobb belátása szerint. Lehetséges, hogy vázlatom még tulságo-

san kialakulatlan és még nagyon sok javításra vár, de egyet nem szabad kifelejtteni, vagy kimagyarázni belőle: a lényegét.

Ászí, hogy a magyar ifjuségnek élni kell, hogy az ifjuság valamiből meg kell éljen, hogy a magyar közönség kimerült pénztárcáját helyettesítenünk kell az ingyenes önszegélyezéssel, amelynek egyik módoszata volna a hulladék-papirgyűjtést és értékesítést mozgalom.

Dr. Parádi Kálmán.

A szerk. megjegyzése: Szerkesztőségünk magáévé téve ezt a gondolatot, mint az önszegélyezés egyik módját, ideiglenesen vállalja a gyűjtendő papír kezelését és értékesítését. Főlkér minden magyar főiskolást, hogy a maga érdekében lépjen munkába az akció sikere érdekében és a gondolatot isterjessze. Az ősszel az összegyűjtött papírt hozza magával, amit a szerkesztőség elismervény mellett átvesz s nyilvános elszámolás mellett értékesít.

EGYESÜLETI ÉLET

Az IKE 1932—33-ban. Ez évi működésünk első és sokban meghatározó ténye az átszervezés volt, ami által az eddig külső szervezet nélküli I. K. E. az új szabályzat alapján alakult meg és így belekapcsolódott szervezettel is az Erdélyi Református Egyházkerület Ifjúsági Keresztény Egyesületei Szövetségébe, mint a Kolozsági Református Theológiai Fakultás Ifjúsági Keresztény Egyesülete. Az átszervezéssel kapcsolatosan határozottabb követelményekkel és irányvállalással állott tagjai elé, ami egyrészt természetesen a tagok számának megkisebbedését, de másrészt a munka irányainak biztosabb körvonalozását vonta maga után, ez a konkrét feladat megvalósítás és tényleges munkába-állás egész évi munkáinkra reányomta bélyegét.

Mint eddig is az I. K. E. legjellegzetesebb és legnagyobb értékű munkáját a bibliakörökön át végezte, ez évben a theológiai hallgatók számára 7 és az egyetemi hallgatók és hallgatónők számára egy csoportban. — Az egyetemi hallgatók bibliárait igen változatos számban látogatták (15—50,) s körülbelül 70—80-ra tehető azon egyetemi hallgatók száma, kik az I. K. E. munkájával a bibliakörön át ismerkedtek meg.

2. Ez évben két nap egész napos konferenciát rendeztünk, egyet december hóban, mikor is délelőtti megbeszélésen, „Az evangélium mint világnézet” c. kérdést tárgyaltuk, d. u. Dr. Tavaszy Sándor előadása: „A protestantizmus és világnézet” alapján volt konferencia, melyen kb. 120-an vettek részt. — A tavaszi konferenciánkat, amely jelentőségében és hatásában jóval felülmulta az eddigi hasonló talál-

kozásokat, virágvasárnap előtt tartottuk meg kb. 200 résztvevővel, a délelőtti csoportos megbeszélések tárgya „Az idealizmus csödfje” volt, a délutáni bevezető előadást Dr. Makkai Sándor, püspök tartotta „Mit várunk az ifjuságunktól egyházunk és Erdély építő munkájában”, ez s az ezt követő megbeszélés sok és nehéz igazságra hívta fel az I. K. E. figyelmét, de megvagyunk győződve, hogy az I. K. E. a tagok öntudatosításával és a felelősség meglátásával valóban teljesíteni is fogja a reávaró feladatokat.

Február 19. — a Világdiákszövetség imapapján, — szűkebb körű megbeszélést tartottunk egyházunk vezetőivel együttesen az I. K. E. helyzetéről és feladatairól. Az egyetemi hallgatónők számára külön egy egész napos konferenciát és több kisebb megbeszélést rendeztünk.

3. A szokásos szombat esti megbeszéléseket ez évben az ifjuság helyzetének és törekvéseinek megismerésére fordítottuk. 1. Márton Áron: Az ifjú katolícizmus. 2. Rohonyi Vilmos: A nemzet és az ifjuság. 3. Járosi Andor: Az ifjuság és a közösségi gondolat. 4. Maksay Albert: Az amerikai ifjuság. 5. Biró Mózes: A mi ifjuságunk terhére tartottak előadásokat!

6. Tanárjelölteink számára ez évben megindult pedagógiai szemnárú-munka munkáját két részre oszthatjuk fel, munkálkodásunk első felében szűkebb körben beszélgettünk azokról a nehézségekről, melyek meglátásunk szerint a nevelés munkáját és eredményét hátráltatják, a diák és a tanár érintkezési és ütközési pontjairól, a mi tanáraink és magunk kritikájáról, a tanár önképzésének lehetőségéről, azzal

a határozott célzattal, hogy a kérdés-komplexum megismerésével azokon a pontokon kérjük a képzetebbek segítségét, hol a legnagyobb hiányt vettük észre.

Igy a második félévben négy megbeszéléssel egybekötött előadást rendeztünk: Kovács Dezső: A nemzeti nevelés. Dr. Imre Lajos: A világnézeti nevelés. László Dezső: Vallásos nevelés. Dr. Imre Lajos: A szexuális nevelés, kérdéséről.

7. Tagjaink számára a munka irányelveinek megismerése és a praktikus kivitelek megtanulása, céljából kétszer egy-egy hetes *veselőképző* tanfolyamot tartottunk, ezt szolgálták a közösségi gondolat ápolása mellett a hétfő esti megbeszélések is, mikor is a munkánk megismerésével és körvonalzásával foglalkoztunk.

8. Az I. K. E. munka *ifjúságmunka* és így működésének súlypontja is az ifjúság között van; a különböző iskolákban és I. K. E. csoportokban *theologus* és egyetemi hallgató tagjainak az ifjúság minden rétegével szoros kapcsolatba jutottak. Az inasiskolákban a vallásitanítást egész éven át az I. K. E. tagok végezték, fenntartottunk és vezettünk 5 középiskolás és 2 inascsoportot, a Református Theológián egy inasotthont rendeztünk be, s több konferenciát tartottunk.

9. A *regálba* szakadt testvéreink gondozására minden nagy ünnepen egy-egy tagot küldtünk le, s sokszáz könyvet osztottunk széjjel a beolvadásnak kitétt magyarok között.

10. Új munkánk volt, a *falu-kulturmunka*, amit vasárnaponként 6–10-es csoportokban a kalotaszegi magyarságfalvakban végeztünk.

11. Az Ifjú Erdélyen és az iratterjesztéseink kiadványain át szolgáltunk az egész ifjúságnak.

12. Az I. K. E. szövetségen át kapcsolatban vagyunk egyházunk minden rétegződésű ifjúságával, kapcsolatban voltunk az I. K. E. világszövetséggel és a ker. diákszövetséggel. Stofemaker holland utazó-titkára meglátogatott bennünket, résztvettünk az angol diákszövetség nemzeti konferenciáján és a Soli-Deo-Gloria szövetség virágvasárnapi konferenciáján. A különböző kolozsvári diákegyesületekkel az elnökök tanácsán keresztül voltunk baráti kapcsolatban és dolgoztunk egyetemes értékű célkitűzésekért. *Tonk Emil.*

A Majláth-Kör (az Erdélyi R. Kath. Népszövetség Egyetemi és Főiskolai Szakosztálya) az 1932–33. munkaévben különböző bizottságok vezetése alatt több tanulmányi csoportban fejtette ki működését. 1. A *szociális csoport* munkaterve szerint tagjainak elsősorban elméleti: szociológiai kiképzést akart adni. E célból a csoport *Márton Áron* ügyvezető elnök vezetésével a szociális enciklikákat és a marxizmus elméletét vette vizsgálat alá s eredményeit „*A társadalmi rend megújítása*” címen hat röpiratban ki is adta. (A gazdasági élet célja, A magántulajdon, A tőke és a munka, A proletárok megváltása, Az igazságos bér és Az új társadalmi rend.) A tagok közül hárman (*Gál József, Laczkó László és Venczel József*) *Márton Áron* vezetésével a karácsonyi vakáció alatt *Alcsik és Kézdiszék* hét községét keresték fel, hol propaganda és népművelő előadásokat tartottak. A csoport élénken résztvett a kolozsvári keresztény munkás-mozgalom előkészítésében. 2. A *pedagógiai szeminárium* célja hogy a kisebbségi magyar iskola jövődjé tanárainak különleges tennivalóit és kötelességeit vegye vizsgálat alá. Kérdéscsoportok: a) *szociális nevelés*: Elődök: Dr. *Baráth Béla*: korunk szociális irányzatainak hatása a nevelés terén, a bécsi iskolareform, szovjetiskola; Dr. *György Lajos*: a szociálpedagógia fejlődése, német pedagógiai reformtörekvések. Az ifjúsági megbeszéléseket *Bors Ferenc* és *Kelemen Béla* tanárjelöltek vezették. b) *a kulturális nevelés*: Előadó: Dr. *György Lajos*: a kulturfilozófia, a kulturpszichológia és a pedagógia viszonya, a Kulturkunde. Az ifjúsági megbeszélések vezetői: *Kekel*

Béla: Tudománynevelés Erdélyben, Cselényi Béla: Iskoláink és a kulturális nevelés, Vigh Károly: Művészeti nevelés és *Tittel* Andor: Modern nyelvtanítás. c) a világ-nézetű nevelés: Előadó: Márton Áron. A szeminárium több kívánsága a főhatóságok határozata értelmében már meg is valósult. 3. A természettudományi szeminárium előadásainak keretében *Bolgár Dezső*, *Henter Kálmán* és *Zathureczky Zsigmond* adtak elő az átöröklés tanának mai állásáról, illetve a természettudomány nevesebb úttörőiről. 4. A kisebbségjogi bizottság ez év folyamán három előadást rendezett: *Fogarasi Géza*: A kisebbségek gazdasági védelme, Korlátozható-e az állam szuverenitása és *Princz János*: A nemzetiségi bevallás szabadságának büntetőjogi védelme. 5. A művészeti előadások keretében *Heszke Béla* Erdély festőművészetét mutatta be, *Venczel József* pedig „A népművészet osztályjellegével foglalkozott. 6. A csángók kérdéséről ez évben *Laczkó László* tartott két vetített képes előadást, amikor is *Domokos Pál Péterrel* megtett moldvai és bukovinai útját ismertette.

A múlt évben hirdetett pályázatok eredménye: a munkásifjusági pályázat nyertese: *Rohrer Károly*, *Lászlóffy Árpád* és *Gnándt János*; a néprajzi pályázat nyertesei: *Illyés Elemér*, *Székely László*, *László Imre* és *Farkas Anna*; a hivatásszervezeti pályázat nyertesei: *Rohrer Károly*, *Heszke Béla* és *Henter Kálmán*. Kiosztásra került 11.000 lej.

A Kör f. év május 29 én megtartott közgyűlése ejtette meg a tisztújítást. Az 1933—34. munk év tisztikara a következő: ifj. elnök: *Venczel József*, alelnök: *Baumgarten Sándor*, alvezér: *Bors*

Ferenc, főtitkár: *Bolgár Dezső*, *Horváth Ágoston* és *Rohrer Károly*, pénztáros: *Vitos Gábor*, bizottsági vezetők: *Kegyés Márton*, *Buttinger Antal* és *Vilhelm András*.

A Székelyek Kolozsvári Társasága Főiskolás Szakosztályának 1932—33 tanévben kifejtett tevékenységét a harcok jellemzik. Ugyanis 1932. március óta a Társaság vezetőségének egy része ellenszenvvel viseltetett a Szakosztállyal szemben. *László Ferenc*, *Sükösd Pál* és *Fogarasi Géza*, akik a Szakosztályt az elnökségben, ill. a választmányban képviselték, a leghesebb harcokat vívták a Szakosztály autonómiájára és szabad munkalehetőségére törő kísérletekkel szemben. Illesse e helyről is köszönet azokat az elnökségi és választmányi tagokat, akik önzetlenül s az ifjuságra váró feladatok mérlegelésével siettek a fentnevezettek segítségére. A főiskolások ellenségei, elsősorban *Deák Ferenc* elnök némelykor annyira elragadtatták magukat, hogy a törvényekkel és alapszabályokkal ellentétes rendelkezéseket akartak foganatosítani a főiskolások rovására. Azonban a f. évi március 22-i közgyűlésig — a megüresedett főiskolások alelnöki tiszttség be nem töltésétől eltekintve, — nagyobb sérelem a heves ellenállás miatt nem érthette a szakosztályt. A közgyűlésen történetekről előbbi számunkban beszámoltam. Az ott említett memorandumunkra mai napig nem kaptunk választ a választmánytól, mert *Deák Ferenc* nem méltatta annyira a választmányt, hogy a címére érkezett memorandumot eléje terjessze, hanem intézkedett önhatalmulag a választmány helyett. Ezekután a Társaság néhány tagja a törvényszéken támadta meg a közgyűlés összes határozatait.

Szemináriumi programunkat a fentebb vázolt harcok miatt nem tudtuk teljesen megvalósítani. Nagyon gyakran megtörtént, hogy Deák Ferenc elnök határozott ígérete ellenére, meghirdetett közgazdasági társadalomtudományi szemináriumi előadásunk elől elvették a termet más szakosztály részére az elnök engedélye alapján. Így a tervezett 12 előadásból csak hetet tartottunk meg és pedig: Dr. Fóris Lajos: A gazdasági rendszerek kifejlődése; Dr. Deutsek Géza: A szocializmus elmélete és irányai; Dr. Baráth Béla: A kapitálizmus reformkísérletei, Balázs Ferenc: A falu gazdasági megszervezése: Dr. Ligeti

Ernő: Világ gazdasági törekvések és politikai összefüggéseik; Dr. Böszörményi Sándor: Románia gazdasági helyzete Kelet Európában; Szentimrei Jenő: Erdély társadalmi képe és problémái. November elején tartottuk meg a szokásos ismerkedési estélyünket, szép sikerrel.

Egyéb terveinket vagy a harcok, vagy a pénzhiány hiúsította meg.

Mint a napokban leköszönő szakosztályi elnök, a további eredményes munka érdekében a megválasztandó új vezetőségnek a küzdelemnek a teljes sikerig való tovább vitelét ajánlom s teljes győzelmet kívánok.

Fogarasi Géza

Postán érkezett előfizetések nyugtázása.

Tőkés Erzsébet 40, Jenei Erzsébet 200, Csia Pál 200, Kézdivásárhelyi Kaszinó 150, György Géza 150, Gál Ferenc 150, Szilágyi Olivér 100, Harmath János 250, Aczél Ferenc 150, György Ferenc 200, László Árpád 100, Vitális István 100, Csia Pál 100, Dr. Bodor Antal 150, Fekete Rezső 60, Gr. Teleki Adám 100, Sinka József, 100, Jakó Ferenc 100, Czirják A. 80, Tima Endre 50, Konrádi Dániel 150, Butyka Kálmán 100, Bedő Béla 370, Kimpel Flóris 270, Kolumbán József, 120, Gyergyai Judit 190, Dávid György 200, Márk I. 250, Szebeni olv. kör. 120, Magyar Ált. Bank, Temesvár 120, Makkai Domokos 150, Dr. Zsakó Andor 200, Bakó András 100, Huszár Vera 70, Lengyel György 200, Szabó Béni 120, Enyedi Kisegítő 120, Bedő József 320, Bőllőni Pál 70, Vámszer Géza 120, Dr. Nagy András 150, Dr. Kalmár Jenő 120, Urbán Andor 120, Ady Béla 120, Rom. Kat. Gimnázium, Csikszereida 150, Hantos Iлона, 100, Csekme Ida 60, Dósa Judit 60, Geréb Katalin 100, ifj. Szabó Géza 100, Dr. Parádi Kálmán 120, Takács Lajos 200, Tima Endre 20, Ady Elemér 339, Baranyai Anna 100, Enyedi Kisegítő 120, Dr. Bakk Elek Bukarest 500, Kerestély József 120—Leit.

Szerkesztőség hirei

Anyaghalmozódás miatt maradt ki lapunk jelen számából Vita Zsigmond kulturális életünk szervezéséről, Pálffy Károly falusi intelligenciánk helyzetéről írt értékes cikke. Hasonlóképpen kimaradt László Dezső cikke, melyben husvétii cikkével kapcsolatos katolikus támadásokra válaszol. Lapunk következő őszi száma a városi magyarság legfontosabb kérdésével és a nőproblémával fog foglalkozni. Megjelenik szeptember közepén. Az őszi számban közöljük 1932. évi falupályázatunk eredményét is, amit jelen számból saját hibánkon kívül kellett kihagynunk.

Magyarországi előfizetők sziveskedjenek sürgősen rendezni előfizetéseiket főbizományosunknál (Studium könyvesbolt Budapest, IV. Múzeum-körut).

Felelős szerkesztő és kiadó: **László Dezső.**